

Fakultetenes ph.d.- utdanningsmeldinger 2023

Vedlegg til Ph.d.-utdanningsmeldingen 2023

UNIVERSITETET I BERGEN

Innholdsfortegnelse

Det humanistiske fakultet	3
Det juridiske fakultet.....	7
Det matematisk naturvitenskapelige fakultet	11
Det medisinske fakultet	18
Det psykologiske fakultet	24
Det samfunnsvitenskapelige fakultet	28
Fakultet for kunst, musikk og design	34

Utkast til ph.d.-utdanningsmelding for 2023

Oppfølging av foregående års ph.d.-utdanningsmelding og eventuelle tiltak

Fakultetet har arbeidet med å styrke kvalitetsarbeidet i forskerutdanningen og særlig gjennomføring i ph.d.-programmet. På et overordnet plan har fakultetet over tid vært opptatt av å ta opp situasjonen i forskerutdanningen i møter med grunnenhetene, både for å skape en felles virkelighetsforståelse og for å tydeliggjøre behovet for forandring. Det har vært viktig for fakultetet å ansvarliggjøre det enkelte fagmiljø, grunnenhetenes faglige ledelse og ikke minst programstyret for fakultetets ph.d.-program.

I tillegg har fakultetet jobbet med å løse aktuelle og til dels akutte problemstillinger. De konkrete sakene har videre vært en katalysator for å ta opp problemstillinger og drøftinger av mer overordnet og prinsipiell art.

- Rekruttering
- Krav til miljøstøtte og dimensjonering av fagmiljø

I tillegg har programstyret behandlet saker knyttet til:

- Kvalifikasjonskrav for opptak til ph.d.-programmet
- Emneportefølje og ramme for opplæringsdelen
- Kriterier ved bedømmelse av ph.d.-avhandlinger
- Forberedelse til programevaluering

Nøkkeltall, herunder opptak, gjennomstrømming, disputaser, underkjenninger, mindre omarbeidinger og frafall

I 2023 ble det tatt opp 27 kandidater til ph.d.-programmet ved Det humanistiske fakultet og det ble avholdt 19 disputaser. Tre godkjenninger kom etter 2. gangs innlevering og tre etter mindre omarbeidinger. Én avhandling ble underkjent og sju kandidater falt fra/ble skrevet ut av programmet. Det er svært sjelden kandidater trekker seg fra programmet i finansieringsperioden. De som likevel faller fra eller blir skrevet ut er primært kandidater som ikke søker eller får avslag på søknad om forlengelse ut over normert tid. Tallene varierer fra år til år fordi fakultetet med varierende mellomrom avslutter studieretten for inaktive kandidater. Fakultetet har økt innsatsen for å forebygge forsinkelser og frafall ved å fremheve redskapene i kvalitetssystemet for ph.d.-utdanningen, som fremdriftsrapportering og midtveisevaluering, for å styrke den kontinuerlige oppfølgingen av kandidater ved grunnenhetene.

Av de 21 kandidatene som ble tatt opp i 2017 var det 10 (48 %) som hadde levert ved utgangen av 2023 (innen 6 år etter opptak). Av de resterende 11 er foreløpig 2 falt fra. Dersom vi ser på fullføringsprosenten for de som startet i perioden 2008-2017 så er den på 71%¹ (179 av 253 kandidater). En ikke ubetydelig andel leverer altså etter at de har gått over 2 år på overtid. Av de resterende 74 kandidatene er det 9 som fremdeles er registrert som aktive i programmet, noe som betyr at i alt 65 kandidater (26%) har falt fra i samme periode.

¹ Kilde: Tableau

Tabell over nøkkeltall 2017 - 2023

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Opptak	21	33	25	13	12	21	27
Disputaser	21	20 ²	21	14	16 ³	13 ⁴	19 ⁵
Innlevering innen normert tid (netto)	9	7	9	2	7	5	8
Innlevering innen 2 år på overtid (kalenderår)	4	5	9	7	5	7	8
Andel fullført innen 2 år på overtid	62%	60%	86%	64%	75%	92%	84%
Innlevering over 2 år på overtid (kalenderår)	8	8	3	5	4	1	0
Mindre omarbeidinger					2	3	3
2. gangs innlevering	2	0	1	2	1	1	3
Underkjenninger	2	3 ⁶	2	2	2	2	1
Frafall	5	1	19	5	14	7	7

Kilde: FS

Kandidatenes bidrag til forskningen ved fakultetet

Ph.d.-kandidatene er svært viktige bidragsytere til fakultetets forskning. Doktorgradsarbeidene er avgjørende for gjennomføringen av prosjekter på tvers av fagmiljøene, og spiller også en viktig rolle i å opprettholde aktivitetsnivået i fakultetets mange forskningsmiljøer. Avhandlingene gir også et betydelig bidrag til fakultetets publisering. Kandidatenes faglige integrering foregår mye gjennom innlemming i forskergrupper, der de fleste deltar aktivt på interne seminarer.

Fakultetet har avsatt åtte rekrutteringsstillinger til overordnede strategiske formål, i første rekke å understøtte forskningsinitiativer som SFF og ERC. I tillegg brukes strategiske stillinger til å styrke enkelte forskergrupper i fakultetets forskergruppesatsing. Grunnenhetene forvalter imidlertid brorparten av rekrutteringsstillingene, og fordeler disse i tråd med egne strategier og satsinger.

HF tar også opp noen kandidater som har sin finansiering og faglige tilknytning ved eksterne læresteder uten egne ph.d.-programmer.

Fakultetets systematiske kvalitetsarbeid

Fakultetet har de siste årene prioritert å øke bevisstheten om kvalitetssystemets funksjon i forskerutdanningen og tydeliggjøre det potensialet som kvalitetssystemet har til å være et egnet redskap for forbedring, både på programnivå og i møte med den enkelte kandidat.

² Én ved KMD

³ To ved KMD

⁴ Én ved KMD

⁵ To med KMD

⁶ Én for 2. gang

Oppfølging av fremdriftsrapporter

Det har vært viktig for fakultetet å gjøre fremdriftsrapporteringen til et mer sentralt virkemiddel for kvalitetsarbeidet ved den enkelte grunnenhet. Fremdriftsrapportering har derfor vært sentralt i møte med programstyret og instituttledelsen. Tilbakemeldingene tyder på at enhetene langt på vei har lyktes med å nyttiggjøre fremdriftsrapporteringen, og at de er blitt flinkere til å følge opp systematisk.

For at fremdriftsrapporteringen skal bli mer meningsfull for kandidatene, bør fremdriftsplanene oppdateres mer hyppig. Det er en utfordring at kandidatenes fremdriftsplaner ikke alltid er endret siden søknadsfasen, og derfor ikke i tilstrekkelig grad tar høyde for pliktarbeidsavtale og faktiske fremdrift. Enhetene arbeider godt med å bedre rutinene for slike oppdateringer blant annet i forbindelse med lokale oppstartsmøter.

Midtveisevaluering

Fakultetet har gode erfaringer med bruk av midtveisevaluering. Med få unntak gjennomfører alle kandidater evalueringen. Fakultetet har imidlertid understreket at midtveisevaluering ikke bør utsettes til senere i ph.d.-løpet, men bør brukes etter intensjonen for å fange opp forsinkelser etter 1.5-2 år. Tilbakemeldingene tyder på at enhetene har noe ulik praksis når det gjelder hva som forventes av innlevering av materiale til midtveisevaluering. Fakultetet vil følge opp med å revidere rutinen for midtveisevaluering i programstyret.

Gjennomføring av medarbeider- og oppfølgingssamtaler

Fakultetet har over lengre tid vært opptatt av at grunnenhetene må øke andelen årlige medarbeidersamtaler md ph.d.-kandidatene, og i 2023 ble det gjennomført medarbeidersamtale og/eller oppfølgingssamtale for alle våre kandidater.

Kvalitetssikring av opplæringsdelen, herunder emneevaluering og evaluering av emneportefølje og rammene for opplæringsdelen

Alle obligatoriske emner, til sammen 15 studiepoeng, gjennomgikk studentevaluering og egenevaluering i 2023. I 2024 kommer fakultetet også til å bestille 3-årig emneevaluering av disse.

Programstyret har i løpet av året hatt en grundig gjennomgang av rammene for opplæringsdelen. Opplæringsdelen har gjennomgått en redesign for å knytte den tettere til læringsutbyttebeskrivelsen i programmet. Vitenskapsteori og etikk er styrket ved å gjøre et emne på 10 studiepoeng obligatorisk for alle kandidatene. Emnet PHDOF903 som ble opprettet som et 5 studiepoengsemne i overførbare ferdigheter blir nå videreført som et obligatorisk introduksjonsemne som også har som formål å fungere som et faglig-sosialt møtepunkt for alle ph.d.-kandidatene ved HF. De resterende 15 studiepoengene i opplæringsdelen er fortsatt kandidatspesifikke, og godkjenning av disse emnene og øvre studiepoenggivende aktiviteter er nå lagt til grunnenhetene. Programstyret har vektlagt at grunnenhetene skal orientere om sitt kvalitetsarbeid i deres ph.d.-utdanningsmeldinger.

Fakultetet har satt av penger til utvikling av et nytt felles ph.d.-emne i budsjettet for 2024.

Gjennomføring og oppfølging av programevaluering

I 2023 diskuterte programstyret rammene for den eksterne programevalueringen og en foreløpig tidsplan for programevalueringen som er planlagt gjennomført i 2024.

Oppfølging av undersøkelser

Det humanistiske fakultet har over tid lyktes med å ta i bruk fremdriftsrapporteringen på en mer fruktbar måte enn tidligere, både i oppfølgingen av den enkelte kandidat og i det generelle kvalitetsarbeidet med fakultetets forskerutdanning. For å styrke denne trenden vil fakultetet fortsette den tette oppfølging av grunnenhetene i forkant og i etterkant av undersøkelsen.

Erfaringene med kvalitetssystemet gjør at betydningen av vekselvirkningen mellom kandidatundersøkelsen og de øvrige elementene i kvalitetssystemet trer klarere frem. Undersøkelsen er blant annet blitt brukt til å identifisere forbedringspotensiale i ph.d.-programmets internasjonalisering. Fakultetet vil derfor i fortsettelsen gjøre kandidatundersøkelsen mer synlig som del av fakultetets systematiske kvalitetsarbeid. Det samme vil gjelde for alumnusundersøkelsen som ble gjennomført for første gang i 2023, og som ble gjort kjent for fakultetene mot slutten av året.

Andre forhold

Faglige og sosiale tiltak som ikke er en formell del av programmet

Fakultetet gjennomførte i 2023 oppstartseminar for nye ph.d.-kandidater og deres veiledere både i vår- og høstsemesteret, og har som ambisjon å gjennomføre en samling hvert semester. Formålet er å sikre kandidatene tilgang til grunnleggende informasjon om fakultetets forskerutdanning tidlig løpet, i tillegg til å være en møteplass for alle ph.d.-kandidater på tvers av fagtilhørighet og arbeidssted.

Stip-HF

STIP-HF er en interesseorganisasjon for ph.d.-kandidatene ved Det humanistiske fakultet. Fakultetet støtter organisasjonen med midler som benyttes til faglig-sosiale arrangementer for kandidatene, i samarbeid med programstyret. STIP-HF er i tillegg høringsinstans i enkelte saker som særlig angår kandidatene og ph.d.-programmet.

Veilederopplæring

Fakultetet etablerte i 2023 et veilederforum for veiledere på HF's ph.d.-program. Fakultetets ambisjon er å invitere til regelmessige samlinger for å ta opp ulike temaer knyttet til ph.d.-veiledningen. Fakultetet lyktes i 2023 med å gjennomføre en samling med fokus på veiledning som virkemiddel for bedre gjennomstrømming, og planen for 2024 er en samling med tema forskningsetikk og fusk.

Miljøstøtte

Alle ph.d.-kandidater ved HF skal ha tilknytning til en aktiv forskergruppe og få mulighet til å ta del i et aktivt forskningsmiljø. Fakultetet er opptatt av at rekrutteringsprosessen til ph.d.-programmet (inkl. utlysning og sakkyndig vurdering) skal sikre at fremtidige kandidater kan inngå i et stabilt og aktivt fagmiljø.

Ph.d.-utdanningsmelding 2023 for Det juridiske fakultet

Oppfølging av førre års ph.d.-utdanningsmelding og eventuelle tiltak som har blitt gjennomført

Fakultetet har gjennomført ei omfattande intern evaluering av alle dei obligatoriske ph.d.-emna i ph.d.-programmet, samt ei overordna evaluering av opplæringsdelen i ph.d.-programmet som heilskap. Resultata av evalueringa var i stor grad positive, men viste også at det var potensiale for vidare utvikling. Som følgje av dette har emnet PHDJUR901 frå og med 2024 fått nytt emneinnhald. I staden for opplæringa i kjelde- og metodemangfald som kandidatane i dag får dekt på annan måte, blir det no gitt opplæring i prosjektutvikling og prosjektdesign. Det nye emnet *Prosjektdesign og forskningsetikk/Research Design and Ethics* skal bidra til å gjere ph.d.-kandidatane meir medvitne om val, og konsekvensar av val, av ulike typar av forskingsspørsmål, problemformuleringar og design av forskingsprosjekt i rettsvitenskap. Emnet vil få fram korleis utviklinga av rettsvitenskap heng saman med forskingsfinansierings-systemet og korleis ein kan byggje ei akademisk karriere. Som følgje av evalueringa er det også gjort endringar i format og tilrådd litteratur for andre emne i den obligatoriske opplæringsdelen.

Endringane og oppdateringane i ph.d.-emna er del av eit større og meir langsiktig arbeid med kontinuerleg å utvikle og forbetre ph.d.-programmet ved Det juridiske fakultet. Fakultetet fekk i 2022 innvilga Humanioramidlar for å utvikle eit nytt valfritt vitenskapsteoretisk ph.d.-emne i samarbeid med Senter for vitenskapsteori (SVT) for prosjektperioden 2023-24. Professor Henrik Palmer Olsen frå Universitetet i København er blitt knytt til fakultetet som professor II som del av kvalitetshevinga av ph.d.-programmet og utviklinga av det vitenskapsteoretiske emnet. Det er utlyst to plassar for kandidatar til «pilot»-versjon av det nye emnet *Vitenskapsteoretisk fordjuping og analyse* som skal gjennomførast hausten 2024. I dette emnet vil kandidatane sjølv få velje ut tema og litteratur i samarbeid med rettleiar og fagpersonane tilknytt kurset, og arrangere eit seminar eller liknande med inviterte ekspertar for å drøfte særlege vitenskapsteoretiske utfordringar i avhandlinga si. Emnet skal gje kandidaten fagleg fordjuping, trening i forskingsleiing og samstundes skape fagleg aktivitet i kandidaten sitt fagmiljø.

I 2023 utarbeidde leiar for ph.d.-programmet Jørn Jacobsen, ph.d.-koordinator Karoline Aksnes, forskingsrådgjevar Ingrid Birce Müftüoglu og forskingsdekan Ragna Aarli artikkelen «[Forskarutdanning i rettsvitenskap – med Bergen som dømme](#).» Målet med artikkelen er å synleggjere utviklinga i ph.d.-programmet ved Det juridiske fakultet ved UiB, og med utgangspunkt i det, diskutere idear, innhald og målsetningar for forskarutdanning i rettsvitenskap innanfor forskarfellesskapet. Artikkelen har vore presentert på møter med både ph.d.-kandidatar og rettleiarar i løpet av hausten 2023 for å invitere desse gruppene med i refleksjon og diskusjon kring kva forskarutdanninga bør oppnå og kva prinsipp som bør ligge til grunn for innhaldet i ph.d.-programmet ved fakultetet.

Nøkkeltal

I 2023 starta 6 nye kandidatar på ph.d.-programmet ved Juridisk fakultet. I tillegg har fakultetet fått inn ein ukrainsk kandidat som var i eit ph.d.-løp ved Universitetet i Odessa då krigen i Ukraina braut ut. Gjennom finansiering frå Marie Curie MSCA 4Ukraine vil denne kandidaten fullføre dei resterande 2 åra av ph.d.-løpet ved UiB.

Fakultetet hadde 2 disputasar i 2023, noko som er færre enn normalt. Til gjengjeld ser vi at det ligg an til at det vert langt fleire innleveringar i 2024 enn det som er normalt for fakultetet. Variasjonar som dette kan sjølvstøtt skuldast naturlege svingingar i eit ph.d.-program med få deltakarar, men det er også grunn til å tru at koronapandemien kan ha hatt noko å seie for dei låge innleveringstala. Ved UiB fekk alle kandidatane 1-2 månader tillagt tid som følgje av koronarestriksjonane. Det var dessutan generelt høgare sjukefråvær i samfunnet i etterkant av korona-perioden, og dette var og merkbart for stipendiatane. Kombinasjonen av tillagt tid og sjukefråvær/permisjonar har ført til at mange kandidatar har fått utsett normert sluttdato. Dei andre juridiske fakulteta i Noreg har rapportert om same tendens. Rapportar¹ frå HK-dir melder også om forseinkingar og lågare framdrift blant ph.d.-kandidatar under pandemien og at dette sannsynlegvis vil vise i gjennomføringstala i åra framover.

Når det gjeld gjennomstrøminga på ph.d.-programmet meir generelt, vart det utforma ein rapport for Forskingsutvalet² der ein har sett på statistikken på fakultetet frå 2014 til 2022. Tala syner naturlege variasjonar frå år til år, men vi kan ikkje identifisere ein klar trend eller utvikling, verken i retning lenger eller kortare leveringstid for avhandlingar i denne perioden all den tid tala frå 2020 og vidare i nokon grad må sjåast i samanheng med korona-pandemien.

Det er verdt å merke at gjennomførings-tala frå 2014-2022 er basert på kandidatar som gjekk på den førre opplæringsdelen på ph.d.-programmet. Den nye opplæringsdelen, som starta i 2020, er designa med tanke på legge betre til rette for gjennomstrøming på normert tid. Resultata for den nye opplæringsdelen er ikkje synleg i statistikken enno, då det første kullet frå den nye opplæringsdelen har normert tid til årsslutt i 2024. Det er ingen tvil om at korona-pandemien har påverka både format på kurs, og arbeidskvardagen til dei to første kulla. Dermed er det først med kullet som byrja i 2022 at tala for gjennomstrøming av kandidatar blir representative for normale forhold. Desse har normert tid for innlevering ved årsslutt i 2026.

Kandidatane sine bidrag til forskinga ved fakultetet

- **Graden av nyskapande forskning, og korleis kandidatane utfyller eksisterande forskingsfelt**

Ph.d.-kandidatane er med i den eller dei forskargruppene ved fakultetet som er relevante for sitt fagfelt, og bidreg aktivt inn i forskingsmiljøet ved fakultetet som integrerte medlemmar der.

I tillegg tilfører ph.d.-kandidatane forskingsfeltet og fagmiljøa ny kunnskap gjennom arbeidet med eige tema. Monografi er framleis det vanlege formatet på avhandlingar ved Det juridiske fakultet, og det er tradisjon for å skrive omfattande avhandlingar. Monografiformatet opnar for djupe og utfyllande drøftingar av komplekse problemstillingar, og er anerkjend innanfor rettsvitskapen. Det finst gode nordiske og internasjonale nettverk for prosjektpresentasjonar og mange kandidatar presenterte prosjektet sitt for eit internasjonalt publikum i 2023. Somme kandidatar publiserte artiklar om temaet for avhandlinga undervegs. Kandidaten publiserte ofte ein omarbeidd versjon av avhandlinga i bokform etter fullført grad.

Vi har per i dag eit par kandidatar som arbeider med artikkelbasert format på avhandlinga, og vi ventar den første artikkelbaserte avhandlinga levert ved fakultetet i 2024.

---

¹ Sjå HK-dir notat 5/2023, Konsekvenser av koronapandemien for høgere utdanning:<file:///C:/Users/kak019/Downloads/Notat%20konsekvenser%20av%20korona%20UH.pdf>

² Sak 9/24 framlagt for FU 16.01.2024

- **strategiske vurderingar som gjerast ved tilsetting og opptak av kandidatar**

Forskarlinja ved fakultetet er ein viktig arena for rekruttering til ph.d.-programmet. Tre av dei seks nytilsette kandidatane i 2023 hadde bakgrunn frå forskarlinja.

Studentane på forskarlinja er knytt til ei av forskargruppene ved fakultetet under arbeidet med masteroppgåva. Dei deltek på det årlege David Doublet-seminaret saman med ph.d.-kandidatane ved fakultet, der dei også presenterer tekst frå masteroppgåva. På denne måten får dei eit innblikk i både forskingsfelleskap og ph.d.-programmet ved fakultetet. Forskarlinjestudentar som er interesserte i å søke seg vidare til ph.d. får tilbod om midlertidig tilsetjing ved fakultetet i perioden mellom innlevering av masteroppgåve og eventuell oppstart på ph.d.-programmet.

For å få fylt øyremerkte stillingar finansiert av eksterne midlar, vart det berre lyst ut ein open stipendiatstilling hausten 2023. Rekrutteringssituasjonen har vore svært krevjande og den kritiske massen av nye kandidatar er difor lågare enn det som er ønskeleg.

- **strategiske vurderingar rundt BOA-aktivitet og korleis fakultetet bruker eksternfinansierte prosjekt strategisk for å finansiere nye ph.d.-kandidatar**

Hovudmotivasjonen for BOA-aktivitet er rekruttering for styrking og vidareutvikling av fagmiljøa. Fakultetet driftar ei profesjonsutdanning og er avhengig av jamn rekruttering til forskinga for å halde høg kvalitet på den juridiske breiddeutdanninga. Fakultetet har dei fem siste åra prioritert postdoktor rekruttering gjennom eksternfinansierte prosjekt, medan dei fleste ph.d.-stillingane finansierast over grunnbevilgninga. Fakultetet arbeider målretta for å skape gode karrierevegar for yngre forskarar blant anna gjennom auking av postdoktor moglegheitene.

Fakultetet sitt systematiske kvalitetsarbeid

- **oppfølging av framdriftsrapportar**

Ved fakultetet vert alle framdriftsrapportane lest av prodekan for forskning og ph.d.-koordinator. Prodekanen og ph.d.-koordinator har deretter eit arbeidsmøte der dei diskuterer resultatet og eventuelle vidare tiltak. Dersom det er avvik i situasjonsskildringa til kandidaten og rettleiar, blir dette følgt opp med nærare undersøkingar. Kvar einskild kandidat vert behandla individuelt og eventuell vidare oppfølging vert tilpassa den konkrete situasjonen.

Dersom framdriftsrapportane vart gjort tilgjengeleg tidlegare, ville det vore mogleg å dra større nytte av dei i medarbeidarsamtalane med kandidatane.

- **midtvegsevaluering**

I 2023 gjennomførte fakultetet 6 midtvegsevalueringar. Midtvegsevalueringane ved fakultetet inkluderer ein tilreisande ekstern kommentator, og vert normalt leia av leiar av forskarutdanninga ved fakultetet. Møtet varer i omlag 4 timar, og kandidaten har i forkant av møtet sendt ut eit tekstmateriale som kommentator har førebudd kommentarar til. I etterkant av møtet vert det utarbeidd ein rapport frå midtvegsevalueringa. Dersom midtvegsevalueringa syner at kandidaten ligg så lang etter forventa progresjon at det er behov for å setje inn tiltak, kan det iverksetjast ein 6-månaders oppfølgingsplan etterfulgt av ei ny evaluering. I 2023 vart det ikkje sett inn nokon slik oppfølgingsplan ved fakultetet.

- **gjennomføring av medarbeidar- eller oppfølgingssamtalar**

Prodekanen for forskning har medarbeidaransvar for alle stipendiatane ved fakultetet, og inviterer alle inn til medarbeidersamtale årleg. I 2023 takka alle, med unntak av ein kandidat i slutfase, ja til tilbodet om medarbeidersamtale. Tilbodet om medarbeidersamtale er planlagt utvida til eksterne kandidatar på ph.d.-programmet, det vil seie til kandidatar utan tilsettingstilhøve til Universitetet i Bergen. På grunn av særskilte omstende hausten 2023, der ein stipendiat døydde, vart ikkje dette gjennomført i 2023. Dekan og prodekan gjennomførte i samarbeid med bedriftshelsetenesta fleire kollektive samlingar og individuelle samtalar med kandidatar på ph.d.-programmet etter hendinga. Det vart òg utarbeid mal og plan for gjennomføring av årlege arbeidsmiljøundersøkingar blant midlertidig vitskapelege tilsette frå og med 2024.

- **kvalitetssikring av opplæringsdelen, herunder emneevaluering og evaluering av emneporteføljen og rammene for opplæringsdelen**

Fakultetet har som nemnt gjennomført ei intern evaluering av opplæringsdelen med utgangspunkt i det kullet som tok dei obligatoriske ph.d.-emna i 2022 og 2023. Alle emna vart evaluerte av emneansvarleg, og dei deltakande ph.d.-kandidatane vart invitert til å svare på kandidatevaluering. Forma av kandidatevalueringa varierte frå emne til emne i eit forsøk på å unngå for mange spørjeundersøkingar på kort tid for den same gruppa kandidatar. Likevel ser vi at svarprosenten var høgare på dei første emna enn på det siste. Resultata syner at kandidatane overordna sett er godt nøgde med ph.d.-emna, samstundes som det er rom for vidare utbetring og utvikling.

- **gjennomføring og oppfølging av programevaluering**

Hausten 2023 leverte leiar av forskarutdanninga ved fakultetet ei overordna evaluering av ph.d.-programmet med utgangspunkt i dei resultata som hadde kome fram i dei einskilde emne-evalueringane.

- **oppfølging av undersøkingar**

Evalueringa av alle ph.d.-emna, samt den overordna evalueringa av ph.d.-programmet vart presentert for både Forskingsutvalet ved fakultetet og Fakultetsstyret våren 2024. Som direkte følge av evalueringa har fleire emne fått endringar i innhald, format eller pensum.

Rettleiaropplæring

Ved Juridisk fakultet er det utarbeidd eit skriv med retningslinjer og forventingar til rettleiing, og dette skrivet vert distribuert til rettleiarar og kandidat ved oppstart. Rettleiar vert inkludert i oppstartssamtalen fakultetet har med alle nye ph.d.-kandidatar. På denne måten får rettleiar informasjon om kandidaten sitt ph.d.-løp inkludert opplæringsdel, aktivitetar, moglegheiter for forskingsopphald i utlandet, eventuell undervisningsplikt osb. På møtet vert rettleiarforholdet tematisert, og rettleiar og kandidat vert oppmoda til å avklare forventingar og rammer for rettleiinga på eit tidleg tidspunkt. På denne måten unngår ein å gå inn i rettleiingsforholdet med ulike forventingar.

Fakultet inviterer også alle rettleiarar til semestervise rettleiarseminar der aktuelle tema vert adressert og diskutert.

Foto: Thor
Brødreskift, UiB

PH.D.-UTDANNINGSMELDING

2023 - Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet

Innhold

Oppfølging av foregående års ph.d.-utdanningsmelding og eventuelle tiltak.....	1
Opptak, gjennomføring, disputaser, frafall, m.m.....	1
Opptak.....	1
Gjennomføring	2
Disputaser.....	2
Underkjenning og mindre omarbeiding	2
Frafall.....	2
Kandidatenes bidrag til forskningen ved fakultetet.....	3
Tiltak for gjennomføring på normert tid og kandidatoppfølging etter endt finansieringsperiode.....	3
Fakultetets systematiske kvalitetsarbeid	4
Oppfølging av framdriftsrapporter.....	4
Midtveisevaluering.....	4
Gjennomføring av medarbeider- eller oppfølgingssamtaler.....	5
Kvalitetssikring av opplæringsdelen.....	5
Gjennomføring og oppfølging av programevaluering.....	6
Planer for 2024.....	6

Oppfølging av foregående års ph.d.-utdanningsmelding og eventuelle tiltak

Fakultetet har i 2023 og hittil i 2024 jobbet særskilt med følgende tema:

- Oppdatering av programbeskrivelsen
- Planlegging av programevaluering
- Økt gjennomføring og fullføring av graden
- Videreutvikling og forenkling av administrasjon av heisemner

Opptak, gjennomføring, disputaser, frafall, m.m.

Opptak

Antall opptak til ph.d.-programmet i 2023 er foreløpig 63 (per 4.4.), men det forventes å nå 76, da det fortsatt vil bli tatt opp kandidater etter at de ble ansatt som stipendiater høsten 2023. Opptaket til ph.d.-programmet skjer ikke samtidig som tilsettingen i stipendiatstillingene, så det er ikke mulig å gi eksakte tall for opptaket i 2023 på nåværende tidspunkt. Opptakstallene ligger på samme nivå som de to siste årene, men er betydelig lavere enn i årene 2018-2020. Tidligere opptakstall var 78 (2022), 74 (2021), 92 (2020), 111 (2019), 87 (2018).

Antallet ph.d.-opptak varierer fra år til år og er i stor grad avhengig av ekstern finansiering. Det jobbes kontinuerlig med å øke ekstern finansiering, noe som på sikt kan øke antallet ph.d.-opptak. Noen institutter rapporterer at pandemien har ført til forsinkelser i utlysninger av nye rekrutteringsstillinger, noe som har påvirket tilgang til stipendiatstillinger. En viss nedgang i antall ph.d.-stillinger skyldes økt bruk av faste forskere i forskningsmiljøene, samt prioritet av postdoktorer fremfor Ph.d. kandidater. Begge disse stillingene blir i noen grad prioritert foran ph.d.-stillingene ved søknader om forskningsmidler. Et høyt antall ph.d.-kandidater har stor betydning for fakultetet.

Målet er derfor å rekruttere flere dyktige kandidater ved å tilby fremtidsrettet forskerutdanning og være en attraktiv arbeidsgiver for unge forskere.

Gjennomføring

Gjennomføringstiden har vært veldig stabil de siste fem årene, også gjennom korona-årene. For kandidater som disputerte i 2023 er gjennomføringstiden fortsatt på samme nivå som tidligere år. Gjennomsnittlig nettotid for alle kandidater ved fakultetet i 2023 er 3,4 år, både for de som disputerte på våren og de som disputerte på høsten. Gjennomsnittlig bruttotid er 4,2 år for de som disputerte på våren og 4,4 år for de som disputerte på høsten. Det har vært svært lite endring i gjennomsnittlig tidsbruk de siste årene.

Det gjenstår å se om gjennomføringstiden øker for kullene som startet på ph.d.-programmet rett før og midt i pandemien, og som forventes å disputere i 2024/25. Tilbakemeldinger fra instituttene indikerer at kandidatene fra koronakullene har hatt større utfordringer med progresjonen.

I 2023 fullførte 72 % av ph.d.-kandidatene sin grad i løpet av seks år. Dette er en nedgang fra tidligere år, hvor tallene var 80 % i 2022, 80 % i 2021, 79 % i 2020 og 70 % i 2019. Til tross for dette ligger gjennomføringsprosenten høyt, også i forhold til de andre fakultetene. Fakultetet har en stabil og høy gjennomføringsprosent, men jobber samtidig med å øke antallet fullførte doktorgrader.

Disputaser

I 2023 ble det gjennomført 74 disputaser ved fakultetet. De foregående årene hadde følgende antall disputaser: 54 i 2022, 83 i 2021, 75 i 2020, 69 i 2019, 80 i 2018.

I 2022 var det uvanlig få disputaser som følge av utfordringer og forsinkelser forårsaket av pandemien. Derfor var det forventet at antall disputaser skulle øke betydelig i 2023 sammenlignet med normalår. Imidlertid har ikke økningen vært like stor som forventet. Denne situasjonen kan mest trolig tilskrives at koronaårene ikke bare påvirket ph.d.-kandidatene rent praktisk, men også hadde en negativ effekt på deres motivasjon og arbeidskapasitet. Det kommer blant annet frem gjennom samtaler med kandidatene at mange har vært påvirket av pandemiårene og trenger ekstra oppfølging for å avslutte ph.d.-arbeidet på en god måte.

Noen institutter rapporterer i utdanningsmeldingen for 2023 at de hadde færre disputaser enn forventet, og at de har intensivert oppfølgingen av forsinkede kandidater og deres veiledere. Dette har også vært adressert i flere ledermøter ved fakultetet. Prognosene for 2024 ser imidlertid lovende ut - de fleste institutter rapporterer en gradvis økning og forventer et betydelig høyere antall disputaser dette året.

Underkjenning og mindre omarbeiding

I 2023 ble det ikke gitt noen underkjenninger, i motsetning til 2 underkjenninger året før. Det ble gitt 9 innstillinger med mindre omarbeiding, hvorav 8 kandidater disputerte i 2023 og én i 2024. Antallet innstillinger med mindre omarbeiding er det høyeste vi har hatt ved fakultetet i løpet av ett år. Vi vil derfor se nærmere på retningslinjene for mindre omarbeiding og se om disse er tilstrekkelig klare. Antallet innstillinger med mindre omarbeiding var 5 i 2022, 5 i 2021, og 4 i 2020.

Frafall

I 2023 ble det registrert 9 avbrutte avtaler, noe som er en nedgang sammenlignet med 20 i 2022, 18 i 2021 og 12 i 2020. Instituttene har frem til 2022 jobbet målrettet med å kontakte og avslutte avtaler med kandidater som ikke lenger er aktive. Samtidig ønsker instituttene å opprettholde kontakt med «gamle» kandidater der det er potensial for å fullføre doktorgraden.

Erfaringen viser at årsaker til frafall hovedsakelig faller inn under to kategorier: på den ene siden sykdom, familiære grunner og tap av motivasjon, og på den andre siden kandidater som har begynt i arbeid etter at finansieringsperiode er utløpt. Flere institutter har iverksatt rutiner for å gi tettere oppfølging av kandidater som er innenfor normert tid, da vi erfarer at mange av kandidatene finner det vanskelig å fullføre graden etter at stipendiatperioden er avsluttet.

Kandidatenes bidrag til forskningen ved fakultetet

Fakultetets kandidater er hovedsakelig finansiert gjennom rammefinansierte UiB-stipend og eksternt finansierte prosjekter, primært NFR-prosjekter. Omtrent halvparten av kandidatene er UiB-stipendiater, mens rundt en fjerdedel er NFR-stipendiater. Flertallet av kandidatene er tilknyttet prosjekter innenfor UiBs strategiske satsningsområder, som klima og energiomstilling, marin forskning og globale samfunnsutfordringer. Kandidatene er vanligvis tilknyttet aktive forskningsgrupper og deltar i relevante prosjekter, noe som bidrar til rask integrasjon i fagmiljøet.

De rammefinansierte stipendiatstillingene blir noen ganger brukt som del av startpakken for nyansatte vitenskapelige og bidrar dermed til å øke både forsknings- og undervisningskapasiteten ved instituttene. Mange stipendiatstillinger inngår som egenandeler i BOA-prosjekter. Begge deler øker forskningskapasiteten ved instituttet, og egenandeler styrker fakultetets konkurranseevne på BOA. Instituttene legger vekt på at utlysningstekstene for stipendiatstillinger er tydelige på hvilke faglige kunnskaper og ferdigheter som forventes av søkeren, både for å styrke faggruppens forskningsfelt og for å raskt kunne bidra som ressursperson i forskningsgruppen.

Noen institutter har egne tiltak for å øke rekrutteringen av norsktalende ph.d.-kandidater, med undervisning som en del av pliktarbeidet. Det er for eksempel særlig viktig for undervisning i grunnemner ved Matematisk institutt og Institutt for informatikk. Institutt for informatikk utlyser en gang i året stipendiatstillinger med mål om å rekruttere blant studentene som er i ferd med å fullføre masterutdanningen i Norge. Instituttet har god erfaring med dette. I tillegg til at disse kandidatene bidrar til undervisningen i faget, anser instituttet det som et viktig samfunnsoppdrag å øke andelen kandidater som har gode kunnskaper om norske forhold. Det er også et viktig aspekt fordi instituttet i mange år har hatt ph.d.-kandidater som er ansatt ved andre forskningsinstitusjoner som Simula og Nasjonal Sikkerhetsmyndighet, spesielt innen informasjonssikkerhet.

I tillegg til interne kandidater som er ramme- eller prosjektfinansiert, er det et betydelig antall eksterne kandidater som har veiledere ved instituttene, men som er ansatt og finansiert av aktører innenfor instituttsektoren, offentlige institusjoner eller det private næringslivet. Disse eksterne aktørene har ofte et langvarig og nært forskningssamarbeid med våre fagmiljø. Det eksterne samarbeidet bidrar i stor grad til nyskapende forskning og viktig faglig samarbeid. Det blir imidlertid påpekt at det kan være en utfordring å integrere eksterne kandidater i instituttmiljøet, og instituttene prøver å møte denne utfordringen gjennom tiltak som oppfølgingssamtaler og invitasjoner til faglige og sosiale samlinger.

Instituttene rapporterer at både interne og eksterne ph.d.-kandidater bidrar vesentlig til nyskapende forskning samt nasjonalt og internasjonalt samarbeid.

Tiltak for gjennomføring på normert tid og kandidatoppfølging etter endt finansieringsperiode

Fakultetet har som mål å skape gode rammebetingelser som bidrar til at kandidatene kan fullføre doktorgraden innen normert tid. Vi har derfor bedt instituttene om å rapportere om spesifikke tiltak og prosedyrer for å støtte kandidatene i å fullføre graden innen normert tid, samt hvilke oppfølgingsrutiner instituttene har for kandidater som ikke har fullført graden når finansieringen tar slutt. Målet er å videreutvikle kvaliteten på ph.d.-utdanningen med veiledning og kandidatoppfølging, samtidig som vi ønsker å øke antallet fullførte doktorgrader og andelen av disse som blir gjennomført innen normert tid.

I 2023 har instituttenes ph.d.-administrasjoner lagt mye arbeid og ressurser i oppfølgingen av ph.d.-kandidatene. Det nevnes spesielt medarbeidersamtaler og midtveisevalueringer for å identifisere mulige hindringer og sikre god progresjon i ph.d.-prosjektene.

Oppstartsmøter med administrasjonen og den faglige ledelsen, samt systematisk «onboarding», benyttes i økende grad som viktige virkemidler for å gi kandidatene god informasjon og en trygg start.

Å sikre en rask oppstart av prosjektet og god integrering i forskningsgruppen er avgjørende for å oppnå gjennomføring på normert tid. Instituttene har innført ulike rutiner og tiltak for å oppnå dette. For eksempel krever Kjemisk institutt at prosjektplanen inkluderer en risikoanalyse i tillegg til en detaljert tidsplan for de første 6-12 måneder. Institutt for biovitenskap har implementert en plan for forpliktende oppfølging og kvalitetssikring av ph.d.-løpet fra starten, noe som har resultert i en markant økning av kandidater som leverer på normert tid.

Flere institutter har iverksatt eller videreført tiltak i 2023 for å fremme faglig og sosial integrering samt øke trivselen blant kandidatene, med positive resultater. For å skape et inkluderende forskningsmiljø blir det arrangert seminarer og samlinger med fokus på faglige temaer, eller andre relevante temaer som karriereplanlegging og akademisk skriving.

Institutt for biovitenskap har identifisert behovet for et samlende sosialt og faglig nettverk gjennom medarbeidersamtaler, spesielt med internasjonalt midlertidig ansatte. Dette resulterte i etableringen av «BIO Early Career Researchers Community», som inkluderer både interne og eksterne kandidater. Prosjektet mottok midler fra UiBs mangfolds- og likestillingstiltak og har blant annet som mål å bedre integreringen av internasjonalt tilsatte.

Ved Institutt for informatikk har stipendiatene tatt initiativ til «ICT PhD Forum», som arrangerer månedlige treff med faglige foredrag og sosialt samvær, med støtte fra instituttet. Instituttet har også organisert et HR- og studiemøte for alle ph.d.-kandidater, for å øke stipendiatenes kunnskap om rettigheter og plikter i deres dobbeltrolle som ansatte og kandidater.

Flere institutter ved fakultetet har rutine for å kontakte kandidatene som nærmer seg slutten av ph.d.-perioden samt deres veiledere, for å få oversikt over status av avhandlingen og informere om saksgang og muligheter i avslutningsfasen. Ved søknad om forlengelse som ikke er lovhjemlet, kreves en detaljert og realistisk tidsplan for det gjenstående arbeidet, i samråd med veileder. Kandidater og veiledere kan også bli innkalt til fremdriftsmøte med FU leder og ph.d.-koordinator. Ved alle institutter får kandidatene oppfølging av veileder etter endt finansieringsperiode, og flere institutter prioriterer å få kandidater med avsluttet finansieringsperiode til å fullføre avhandlingen.

Fakultetets systematiske kvalitetsarbeid

Oppfølging av framdriftsrapporter

Instituttene anser framdriftsrapportene som et godt verktøy og bruker dem aktivt i oppfølgingen av ph.d.-kandidatene. Rapportene gir en god oversikt over statusen for ph.d.-prosjektene og hvor langt kandidaten har kommet med skrivingen av avhandlingen. Vanligvis er det lederen for forskerutdanningsutvalget og ph.d.-koordinatoren som gjennomgår rapportene og identifiserer eventuelle behov for oppfølging. Rapportene brukes som forberedelse til samtaler med kandidatene og veilederne der det er et ønske eller behov. I de tilfellene hvor det viser seg å være problemer eller bekymringsverdige forhold, kobles instituttleder inn.

Ph.d.-programstyret behandler årlig en sak med oppsummering av framdriftsrapportene fra instituttene, der hovedfunn og eventuelle overordnede problemstillinger tas opp. I 2024 har fakultetet planer om å gjennomføre dialogmøter med instituttene der framdriftsrapportene vil være et sentralt tema.

Midtveisevaluering

Midtveisevaluering har blitt en etablert del av forskerutdanningen, og både kandidater og veiledere ser nytten av denne ordningen. Programbeskrivelsen ved fakultetet inneholder en detaljert beskrivelse av hvordan midtveisevaluering skal gjennomføres, og hvordan manglende progresjon skal følges opp. I tråd med programbeskrivelsen er instituttets forskerutdanningsutvalg representert i evalueringskomiteen.

Kandidaten holder en presentasjon av prosjektet, som vanligvis er åpen for alle. Midtveispresentasjonen fungerer som både en faglig og sosial møteplass på instituttene, og en læringsarena for studenter og medkandidater. Kandidatene er generelt positive til midtveisevalueringen og verdsetter muligheten for å få konstruktiv tilbakemelding på prosjektet fra både komiteen og tilhørerne.

Flere institutter krever i tillegg til kandidatens skriftlige statusrapport også en rapport fra veileder i forkant av presentasjonen. I denne rapporten skal det redegjøres for blant annet framdrift, pliktarbeid, status for opplæringsdelen og skriving, veiledningsforhold, administrativ støtte, utfordringer og lignende. Midtveisevalueringen er et svært nyttig verktøy for å få oversikt over status og framdrift for ph.d.-prosjektene og for å avdekke behov for oppfølging av både kandidat og veileder.

Gjennomføring av medarbeider- eller oppfølgingssamtaler

Instituttene har gode rutiner for å innkalle interne stipendiater til medarbeidersamtaler og sende tilbud om oppfølgingssamtaler til eksterne kandidater. Likevel er det få eksterne kandidater som takker ja til tilbudet.

Medarbeidersamtalene blir gjennomført av instituttleder eller delegeres til forskerutdanningsleder eller faggruppeledere. Ved institutt for informatikk blir interne stipendiater tildelt en mentor fra en annen forskningsgruppe, og de innkalles til årlige samtaler i samsvar med retningslinjene for medarbeidersamtale. I 2023 har 57 % av stipendiatene ved fakultetet gjennomført slike samtaler. Programstyret vil ta dette opp som en egen for å dele erfaringer og diskutere hva som kan forbedre gjennomføringen av medarbeidersamtaler.

I tillegg til medarbeidersamtale har de fleste instituttene etablert gode ordninger med oppstartsamtaler, der nye kandidater inviteres til samtale med forskerutdanningsleder og ph.d.-koordinator med fokus på å raskt komme i gang med planlegging av prosjektet og opptak til programmet. Informasjonsformidling og forventningsavklaring er sentrale elementer i denne samtalen. Kandidatene har vanligvis også oppstartsamtaler med instituttleder.

Kvalitetssikring av opplæringsdelen

Rammene for opplæringsdelen og evaluering av emneporteføljen

Opplæringsdelen for ph.d.-kandidater ved MN består av en formell del, en vitenskapsteori- og etikkdel og en formidlingsdel. Instituttene tilbyr ikke egne, dedikerte ph.d.-emner, men ved behov oppgraderes instituttets ordinære masteremner til ph.d.-nivå (heisemner) ved å legge til aktiviteter og krav på ph.d.-nivå. Det eneste ordinære ph.d.-emne ved MN er «MNF990 Vitenskapsteori og etikk» som eies og administreres av fakultetet.

Instituttene rapporterer at kandidatene har et godt og relevant utvalg av emner å velge mellom, med masteremner, heisemner, forskerskoler, forskerkurs i inn- og utlandet og spesialpensum tilpasset kandidatens behov og prosjekt.

Ordningen med heisemner ble innført i 2021/22, og instituttene har tatt den godt i bruk. Heisemner er nå en vanlig del av emnetilbudet og har generelt blitt positivt mottatt både av instituttens emneansvarlige og av ph.d.-kandidatene. Ph.d.-komponenten i heisemnene oppleves som lærerikt og meningsfullt av kandidatene selv. Det er utarbeidet retningslinjer for opprettelse og administrasjon av heisemner. Med to års erfaring viser det seg imidlertid at det er noen utfordringer og uavklarte problemstillinger som kan hindre kandidatene i å ta emner på tvers av instituttene. Det fører også til at et godt tverrfaglig undervisningssamarbeid mellom instituttene begrenses. Fakultetet vil derfor i samarbeid med instituttene fortsette arbeidet med å forbedre retningslinjer og rutiner for heisemner, og utarbeide god informasjon om heisemner til kandidater og veiledere.

En evaluering av emneporteføljen og rammene for opplæringsdelen er planlagt i 2024/25.

Emneevalueringer

Retningslinjene for kvalitetssikring av emner legges så nær som mulig opp til rutinene for emner på masternivå. Det er viktig for fakultetet å ha like prosedyrer på alle nivåer, i den grad det er mulig. Egenvurdering og evaluering av emner på ph.d.-nivå følger de samme fristene og saksbehandlingsrutinene som andre emner. Heisemner blir evaluert sammen med det tilhørende masteremnet, og eierinstituttet har ansvaret for å gjennomføre studentevaluering, egenvurdering og emneevaluering.

Spesialpensum, eksterne emner og forskerkurs må godkjennes av forskerutdanningsutvalgene på instituttene, som vurderer både innhold og nivå av emnene. Alle endringer i opplæringsdelen må også godkjennes av forskerutdanningsutvalget.

Emneansvarlig for det obligatoriske emne «MNF990 Vitenskapsteori og etikk» har nylig gjennomført en emneevaluering. Evalueringen blir behandlet i ph.d.-programstyret og den vil også inngå i evalueringen av rammene for opplæringsdelen og i programevalueringen.

Gjennomføring og oppfølging av programevaluering

Ph.d.-programstyret vedtok en plan for programevaluering høsten 2023. En intern komité ble opprettet for å gjennomføre en forberedende egenvurdering av programmet i samsvar med UiB's retningslinjer for programevaluering. Den interne komiteen har også fått i oppdrag for å utarbeide et forslag til mandat for den eksterne evalueringskomiteen, samt bidra med innspill om hvilke elementer av ph.d.-programmet som bør bli spesielt belyst. Programstyret vil vedta mandatet for den eksterne komiteen i løpet av våren. Planen er å oppnevne den eksterne komiteen slik at evalueringsarbeidet kan starte i høstsemesteret og en evalueringsrapport kan være klar våren 2025.

Planer for 2024

- Planlegging av veilederseminar
- Utfyllende retningslinjer og rutiner for heisemner
- Dialogmøter med instituttene for oppfølging av framdriftsrapportering m.m.
- Evaluering av rammene for opplæringsdelen
- Programevaluering som skal gjennomføres høsten 2024 og våren 2025

Ph.d.-utdanningsmelding 2023

UNIVERSITETET I BERGEN
Det medisinske fakultet

Innhold

Oppfølging av foregående års ph.d.-utdanningsmelding og eventuelle tiltak som har blitt gjennomført	1
Nøkkeltall	1
Opptak og gjennomføring	1
Antall kandidater som disputerte innen 6 år ved utgangen av 2023	2
Mindre omarbeiding	3
Kandidatenes bidrag til forskningen ved fakultetet	3
Strategiske vurderinger som gjøres ved ansettelse og opptak av kandidater og hvordan kandidatene	3
utfyller allerede eksisterende forskningsfelt	3
Graden av nyskapende forskning og økt oppmerksomhet på innovasjon i forskerutdanningen	4
Forskerskoler	4
Fakultetets systematiske kvalitetsarbeid	4
Oppfølging av framdriftsrapporter	4
Midtveisevaluering	4
Gjennomføring av medarbeider- eller oppfølgingssamtaler	5
Opplæringsdelen	5
Emneevalueringer	5

Oppfølging av foregående års ph.d.-utdanningsmelding og eventuelle tiltak som har blitt gjennomført

I 2023 har Det medisinske fakultet (MED) arbeidet systematisk videre med kvaliteten i ph.d.-programmet i lys av Strategiplan for forskerutdanning¹, oppfølging etter ekstern programevaluering og oppfølging av punkter fra ph.d. utdanningsmelding for 2022.

- *Onboarding* er en helhetlig mottaksprosess av alle nye kandidater og inkluderer tildeling av pliktarbeid. Fakultetet utarbeidet og vedtok retningslinjer for samordning, registrering og oppfølging av pliktarbeid til 4-årige UiB-stipendiater i 2023². Instituttene har startet arbeidet, men det er enda noe tidlig å evaluere effekten av tiltaket. Fakultetet følger opp i dialogmøter med instituttene i 2024.
- Innføring av retningslinjer for bruk av digitale elementer i disputaser, dvs. hybrid eller heldigital disputas².
- Økt veilederkompetanse: Fakultetet har søkelys på styrket veilederkompetanse og kvalitet i veiledningen gjennom målrettet veilederopplæring. Fakultetet har et årshjul for veilederopplæring³. I 2023 gjennomførte fakultetet disse aktivitetene:
  - April 2023: Heldagsseminar for ph.d.-veiledere med temaet *Kvalitet i kappen for artikkelbasert avhandling* ved merittert underviser professor Rune Krumsvik, Institutt for pedagogikk ved Det psykologiske fakultet.
  - November 2023: Veilederfrokost med foredrag om *Publiseringsetikk* av professor Trine B. Haugen, vitenskapsombud ved Oslo MET og medlem av De nasjonale etiske komiteer.
  - Revisjon av det obligatoriske digitale veilederkurset er i avslutningsfasen. Kurset er oppdatert etter ny ph.d.-forskrift og fakultets utfyllende retningslinjer og inkluderer undervisningsmoduler med forskningsbasert veiledningspedagogikk til pedagogisk påfyll for veilederkompetanse.
- Systematisk revisjon av grunnkurset i helsefaglig forskning av emneansvarlig professor Kristine Bærøe. [MEDMET901 Etikk og helseforskning](#) er utvidet til 7 studiepoeng og oppfyller kravet til vitenskapsteori og etikk i ph.d.-forskriften. Kurset omfatter forskningsetikk, vitenskapsfilosofi og innovasjon og er obligatorisk for alle som tas opp i ph.d.-programmet ved MED. Bærekraft i forskning inkluderes også ved at kandidatene gjennom gruppearbeid skal reflektere over og analysere ph.d.-prosjektet med tanke på konsekvenser forskningsresultatene kan ha for økonomi, miljø og sosial rettferdighet, og for nåværende og fremtidige generasjoner (i tråd med WHOs/Brundtlands konsept for bærekraft). MEDMET901 undervises første gang våren 2024.
- Synliggjøring av kvalitet i ph.d.-utdanningen ved utdeling av to priser for Årets ph.d.-arbeid for 2022. En av prisvinnerne delte sine erfaringer til glede og motivasjon for nye kandidater på det årlige oppstartseminaret i 2023.

Nøkkeltall

Opptak og gjennomføring

I 2023 tok fakultetet opp 78 nye kandidater. Opptakene fordelte seg slik: 14 ved Institutt for global helse og samfunnsmedisin, 18 ved Klinisk institutt 1, 34 ved Klinisk institutt 2, 10 ved Institutt for biomedisin og 2 ved Institutt for klinisk odontologi. Dette er en nedgang fra 2022 da vi tok opp 109 nye kandidater. Nedgang i opptakstill skyldes at (i) reduksjon i fakultetets egenfinansierte-stipendiatstillinger i 2023 av økonomiske grunner og at to store finansieringskilder ikke lyste ut midler, a) NFR lyste ikke ut FRIPRO-midler og b) Kreftforeningen finansierer ikke lenger stipendiatstillinger.

Totalt ble det avlagt 80 doktorgrader ved fakultetet med følgende fordeling: 28 ved Institutt for global helse og samfunnsmedisin hvorav 1 dr.philos., 17 ved Klinisk institutt 1, 25 ved Klinisk institutt 2, 5 ved Institutt for biomedisin og 5 ved Institutt for klinisk odontologi.

Dette er en nedgang fra 99 disputaser i 2022. Nedgang i disputaser kan skyldes at koronapandemien førte til forsinkelser for planlagt innlevering og disputas i 2023. Vi opplever imidlertid økt pågang av innleveringer for disputas tidlig i inneværende vårsemester, som kan indikere at antall innleveringer vil ta seg opp i 2024.

---

¹ [Strategiplan for forskerutdanning | Det medisinske fakultet | UiB](#)

² [Reglement og retningslinjer | Det medisinske fakultet | UiB](#)

³ [Veilederopplæring for ph.d.-veiledere ved Det medisinske fakultet | Det medisinske fakultet | UiB](#)

Antall kandidater som disputerte innen 6 år ved utgangen av 2023 (startår 2017) var 84 (Figur 1a), tilsvarende 72% (n=117). Tilsvarende tall for startår 2016 ved utgangen av 2022 (n=108) var 76 stk./70%. For opptaksårene 2015 og 2014 var tallene hhv ca. 66 og 81% (ikke vist). Fakultetet hadde et toppår i 2020 med 113 avlagte doktorgrader, hvor noe av bidraget kan ha kommet fra kandidater som var ferdig etter 6 år med oppstart i 2014.

Instituttene og fakultetet jobber systematisk for at kandidater som er på overtid skal levere avhandling og fullføre doktorgraden. Noen skrives ut av programmet etter at opplæringsdelen er fullført og leverer og disputerer på et senere tidspunkt. Andre får tett og individuell veiledning både faglig og menneskelig og står i programmet til innlevering og disputas. Vi ser at det gir resultater og vi har eksempler på dette blant dem som disputerte i 2023 hvor seks hadde stått i ph.d.-programmet i over 8 år (bruttotid). MED har kontinuerlig søkelys på kvalitet for gjennomføring og er glad for at tendensen er stigende de tre siste årene.

1 a) Andelen ph.d.-kandidater på MED som gjennomfører innen seks år

Indikator-år	Start-år	Disputert				Total
		Ja	Ja	Nei	Nei	
		Andel	Antall	Andel	Antall	
2023	2017	71,79 %	84,0	28,21 %	33,0	117,0
2022	2016	70,37 %	76,0	29,63 %	32,0	108,0
2021	2015	66,30 %	61,0	33,70 %	31,0	92,0

1 b) Avlagte doktorgrader MED - Gjennomstrømming alle

År	Termin		Finansieringskilde			
2023			ANDRE	EGEN	NFR	Total
	Høst	Avg. BRUTTO_ÅR	4,8	5,0	4,7	4,9
		Avg. NETTO_ÅR	3,2	3,8	4,1	3,4
		Antall	21,0	9,0	3,0	33,0
	Vår	Avg. BRUTTO_ÅR	5,70	5,30	4,10	5,40
		Avg. NETTO_ÅR	4,20	3,60	3,30	3,80
		Antall	23,0	17,0	6,0	46,0

Figur 1 . a) Andelen ph.d.-kandidater på MED som gjennomfører innen seks år ⁴. b) Avlagte doktorgrader på MED - Gjennomstrømming alle⁵.

Oppløsning av gjennomstrømmingstall for finansieringskilder fra Tableau (Fig. 1 b) - Egen utregning

Tabell 1: Oppløsning av finansieringskategoriene fra Tableau (Fig. 1 b) - Egen utregning

Finansieringskategori ⁶ Finansiering og ansettelse Disputaser vår og høst 2023	Antall	Gjennomsnittlig bruttotid (totaltid i doktorgradsprogrammet) (år)	Gjennomsnittlig nettotid (medgått tid til doktorgradsarbeidet) (år)
ANDRE Eksternt finansierte. Ansatt i sykehus og helseforetak.	25	4,6	2,9
ANDRE Eksternt finansierte kandidater. Ansatt i andre foretak inkl. kandidater fra andre kontinenter	19	6,2	4,7
EGEN UiB-ansatte	26	5,2	3,7
NFR UiB-ansatte	5	4,9	3,7
NFR Eksternt ansatte	4	3,6	3,4

⁴ [DBH - Andelen ph.d.-kandidater som gjennomfører innen seks år: Oversikt - Tableau Server \(uhad.no\)](#)

⁵ [DBH - Avlagte doktorgrader og tidsbruk: Avlagte doktorgrader - gistr. alle - Tableau Server \(uhad.no\)](#)

⁶ [Database for statistikk om høyere utdanning - DBH \(hkdir.no\)](#)

ANDRE-finansierte kandidater

Kategorien *ANDRE* omfatter eksternt finansierte, eksternt ansatte kandidater, unntatt NFR⁶. For MED inkluderer dette ansatte i Helse Vest RHF og Helse Bergen, Haukeland Universitetssykehus, men også andre sykehus, UH-institusjoner, instituttsektoren, ideelle organisasjoner og internasjonale samarbeidsinstitusjoner.

Når man bryter ned Tableau-tallene for gjennomstrømningstid (Tabell 1) for avlagte doktorgrader i 2023 (Figur 1 b) ser man at eksternt ansatte i norske sykehus og helseforetak har lavest nettotid, 2,9 år. Leger som tar doktorgrad på deltid, ofte med 50% progresjon, samtidig som de arbeider i klinikken er inkludert i denne gruppen. Hvis vi kun ser på de som har opptaksgrunnlag *Cand.med.* er brutto- og nettotid⁷ hhv. 4,9 og 2,7 år (16 stk. ikke vist i Tabell 1). Tallene for nettotid tyder på at leger i doktorgradsprogrammet gjennomfører doktorgraden på normert tid i kombinasjon med klinisk arbeid.

Gjennomstrømningstiden for ANDRE-finansierte som ikke er ansatt i norske helseforetak og sykehus inkluderer også internasjonale kandidater finansiert gjennom NORAD, lånekassen, tuberkuloseprogrammer og internasjonale fellesgradsprogrammer. Disse hadde gjennomgående høy brutto- og nettotid. De fleste av disse internasjonale kandidatene disputerte om våren. Tilknnytning og arbeidssted på kontinenter fjernt fra UiBs campus kan være utfordrende med tanke på kontinuitet i gjennomføring, for eksempel av geopolitiske årsaker. Global helse er ett av satsningsområdene på MED, som har eksellente forskningsmiljøer innen fagfeltet, som gir MED internasjonal kredibilitet og synlighet i dette feltet. De jobber gjerne med folkehelse eller påvirkning på regjeringsnivå, som gjør forskningen sårbar for geopolitiske spenninger. Vi er glade for at disse har lyktes i å fullføre sin doktorgrad.

Egenfinansierte ansatt på UiB har en gjennomsnittlig nettotid på 3,7 år, på linje med NFR-finansierte ansatt på UiB. Stipendiater med ett års pliktarbeid inngår i denne kategorien. Pliktarbeid øker bruttotiden på lik linje med andre ikke-rettighetsbaserte forlenginger. Tidligere forskerlinjestudenter, som ikke har pliktarbeid, inngår også i denne kategorien. Disse har i utgangspunktet en avkorting av tiden pga. tidligere fullført opplæringsdel. Men også her vil ikke-rettighetsbaserte forlenginger øke bruttotiden. Ulike omstendigheter påvirker, med andre ord, bruttotiden. For å se hvor mye tid som faktisk går med til doktorgradsarbeidet, må man se på nettotiden.

Doktorgradsløpet er normert til 3 år. Nettotiden påvirkes ikke av forlenginger som gis pga. rettighetsbasert fravær som sykdom og foreldrepermisjon. Dersom nettotiden øker, betyr det at det har vært behov forlenging av tiden til ferdigstilling av doktorgradsarbeidet ut over normert tid. Gjennomsnittlig nettotid på 3,7 år antyder et behov for rundt 8 måneders ekstra tid (0,7 år) for å fullføre doktorgraden isolert sett. Dette understreker viktigheten av en god onboardingprosess som gjør at kandidatene kommer fort i gang med ph.d.-arbeidet.

Mindre omarbeiding

Totalt fire avhandlinger fikk anbefaling om mindre omarbeiding. Dette er en reduksjon fra 12 i 2022. Vi har sett at anbefaling om mindre omarbeiding ofte skyldes svakheter i kappen. Vi er glade for å se en nedgang, som kan antyde at økt oppmerksomhet på kvalitet i kappen har gitt resultater.

Kandidatenes bidrag til forskningen ved fakultetet

Strategiske vurderinger som gjøres ved ansettelse og opptak av kandidater og hvordan kandidatene utfyller allerede eksisterende forskningsfelt

Det poengteres fra instituttene at kandidatene bidrar vesentlig til forskningen i sine respektive fagfelt, er i forskningsfronten og bidrar til fremdrift og anerkjennelse for forskningen ved instituttet.

Strategiske vurderinger ved ansettelse og opptak gjøres på instituttene og i forskningsgruppene i lys av instituttets forskningsstrategi og basert på utlysninger fra aktuelle eksterne finansieringskilder som NFR, Helse Vest, Kreftforeningen, DAM-stiftelsen, Tannhelsetjenestens kompetansesentre og tilfang av UiB-finansierte stipendiater. Innen flere fagområder, som ernæring og biomedisin, rekrutteres ph.d.-kandidater særlig gjennom masterprogrammene.

---

⁷ [10 Tidskonto - Felles studentsystem](#): Nettotid er antall årsverk studenten har brukt på studiet minus alle permisjoner og annen tid som ikke er brukt til studiet.

Rekrutteringsgrunnlaget varierer fra etablerte klinikere som tar doktorgrad på deltid parallelt med arbeid i sykehus eller tannhelsetjeneste til tilsatte UiB-stipendiater. De kliniske instituttene satser på rekruttering av LIS-leger lokalt og i distriktene inn i forskningsaktiviteten med tanke på framtidig rekruttering til ph.d. og kombinerte stillinger i academia. Forskerlinjestudenter er viktig for rekruttering av unge, dyktige kandidater til forskerutdanningen. Det er et strategisk grep for (i) å få tidlig forskningskompetanse under legeutdanningen i henhold til regjeringens langsiktige strategiske plan, (ii) senke alder for de som tar ph.d. og (iii) fullføre på kortere tid pga. tidligere løp i forskerlinjen. Seks av dem som disputerte i 2023 hadde bakgrunn fra forskerlinjen ved fakultetet.

Graden av nyskapende forskning og økt oppmerksomhet på innovasjon i forskerutdanningen

Kandidatene bidrar til nyskapende forskning. Innovasjon er et satsingsområde på fakultetet og i oktober 2023 arrangerte MED et halvdags oppstartseminar for nye kandidater hvor innovasjon var ett av hovedtemaene. Kandidater med innovasjonsrettede prosjekter kan få kontorplass i Eitri. Kandidatene oppmuntres til å inkludere et innslag i disputaspresentasjonen som viser hvordan deres ph.d.-prosjekt kan bidra til innovasjon i fagfeltet, hva som er nytt og verdifullt med prosjektet og hvilke utviklingsmuligheter som kan ligge i forskningsresultatene og føre til merverdi for sluttbruker.

Forskerskoler

MED har åtte lokale forskerskoler som bidrar med formell faglig kompetanse, overførbare ferdigheter og psykososialt velvære, og er forankret på instituttene. I tillegg deltar MED i en rekke nasjonale forskerskoler⁸. Kandidater deltar også på tvers av instituttenes forskerskoler. Alle kandidatene skal være tilknyttet en forskerskole for faglig og sosial forankring i forskningsmiljøene.

Fakultetet har 54 aktive ph.d.-emner. De fleste er knyttet til og administrert gjennom forskerskoler ved instituttene og noen få er administrert på fakultetet. Vi ser en utfordring i at fremtidig finansiering av nasjonale forskerskoler opphører og vi stiller spørsmål om hvordan ph.d.-kurstilbud i regi av forskerskolene kan opprettholdes på en bærekraftig måte hvis finansieringen opphører.

Fakultetets systematiske kvalitetsarbeid

Oppfølging av framdriftsrapporter

Instituttene følger opp framdriftsrapportene og iverksetter tiltak overfor enkeltkandidater og veiledere der rapportene signaliserer slikt behov. Der det er uoverensstemmelse mellom rapport for kandidat og veileder, eller noen av partene ber om det, kaller instituttleden inn til oppfølgingsmøte. Institutt for klinisk odontologi kaller alle kandidater inn til samtale etter framdriftsrapportering. Instituttene rapporterer årlig til fakultetet om deres oppfølging og Programutvalg for forskerutdanning behandler instituttenes rapporter og foreslår tiltak basert på instituttenes informasjon. I tillegg har fakultetet årlige dialogmøter med instituttledelsen om ph.d.-utdanningsmeldingen, framdriftsrapportene, utviklingsprosjekter i forskerutdanningen og oppfølging av enkeltkandidater. I disse møtene blir instituttledelsen også oppmuntret til å gå i dialog med veileder hvis vedkommende har flere kandidater som sliter. Disse møtene er en viktig arena for tilbakemeldinger og drøftinger mellom institutt og fakultet. Det er ulike utfordringer på de forskjellige instituttene ettersom de har svært ulikt omfang på forskerutdanningen. Derfor er det viktig å ha god dialog med instituttene for kontinuerlig kvalitetsutvikling.

Stipendiater som ønsker å uttrykke misnøye rundt ph.d.-situasjonen tar som regel direkte kontakt med ph.d.-koordinator på instituttet eller går i HR-linjen.

Midtveisevaluering

Alle ph.d.-kandidater ved MED skal gjennomføre midtveisevaluering omtrent halvveis i sin avtaleperiode. Målet er å hjelpe kandidaten og veileder til å vurdere om kandidaten er i rute i henhold til oppsatt plan. Oppfølging etter midtveisevaluering tilpasses behovet til hver enkelt kandidat i regi av instituttet.

---

⁸ [Forskerskoler | Det medisinske fakultet | UiB.](#)

Gjennomføring av medarbeider- eller oppfølgingssamtaler

Det er ressurskrevende, spesielt for institutter med mange kandidater, å gjennomføre medarbeidersamtale for alle ansatte stipendiater og oppfølgingssamtaler for alle de eksternt ansatte kandidater. Ansvar for gjennomføring av samtalene er i stor grad delegert til forskergruppene, men veileder skal ikke gjennomføre slike samtaler. Begrenset kapasitet skaper utfordringer for store institutter med mange eksternt ansatte kandidater, hvor det ikke har vært mulig å tilby slike samtaler i 2023. Vi ser likevel at instituttene har tett oppfølging av kandidatene gjennom sine ph.d.-koordinatorer, og at det iverksettes nødvendige tiltak i forbindelse med gjennomgang av fremdriftsrapportering hvor instituttledelsen involveres ved behov. To institutter melder at de arbeider internt for forbedring av rammene for samtaler i 2024. Institutt for klinisk odontologi kaller inn alle kandidater i ph.d.-programmet til samtale etter fremdriftsrapportering og har i 2023 utvidet samtalen ved å inkludere samtalepunktene fra mal for medarbeider- eller oppfølgingssamtaler⁹. Fakultetet anerkjenner instituttenes bestrebelser for best mulig oppfølging av dette punktet i kvalitetssikringssystemet for ph.d.-utdanningen.

Opplæringsdelen

Den obligatoriske delen av opplæringen består av [MEDMET901 Etikk og helseforskning](#) midtveisevaluering, formidling, og opplæring i bruk av forsøksdyr i medisinsk forskning der det er aktuelt. I den valgfrie delen tar kandidatene i stor grad UiB-emner eller emner fra andre universiteter. Fakultetet er også medlem i NorDoc-samarbeidet¹⁰ og bidrar med ph.d.-emner til NorDoc emnedatabase. Kandidater ved alle de nordiske universitetenes medisinske fakulteter har lik tilgang til å ta emner som finnes i databasen.

Emneevalueringer

Emneansvarlig skal gjennomføre egenvurdering og følge opp resultatene som videre danner grunnlag for fast evaluering av ph.d.-emner minst hvert tredje år eller etter hver tredje gang emnet er gjennomført. Programutvalget for forskerutdanningen godkjente våren 2022 en tidsplan for emneevaluering, som er fulgt opp med planlagt evaluering av 11 emner i 2023.

---

⁹ [Kvalitetssystem for ph.d.-utdanningen ved UiB | Ansattssider | UiB](#)

¹⁰ [NorDoc - Nordic Doctoral Training in Health Sciences. Home index \(nordchealth.net\)](#)

Ph.d.-utdanningsmelding 2023 for Det psykologiske fakultet

Det psykologiske fakultet har om lag 115 ph.d.-kandidatar, og har dei siste fem åra hatt gjennomsnittleg 17,6 disputasar i året. Kring halvta av ph.d.-kandidatane er eksternfinansierte, og har arbeidsplass andre stadar enn ved UiB. Stipendiatane ved fakultetet har sitt eige stipendiatutval (*psykSTIP*), som arbeider for å fremja interessene til både interne og eksterne ph.d.-kandidatar. Alle ph.d.-kandidatar er knytt til 4 ulike forskarskular. Fakultetet organiserer 3 av forskarskulane: *International Graduate School in Interdisciplinary Neuroscience (IGSIN)*, *Graduate School of Human Interaction and Growth (GHIG)*, og *Graduate School of Clinical and Developmental Psychology (CDP)*. I tillegg koordinerer fakultetet forskarskulen *Western Norway Graduate School of Educational Research II (WNGER II)*. Denne forskarskulen vart oppretta som ein regional forskarskule på tvers av 7 universitet og høgskular på Vestlandet i 2018. Frå hausten 2023 har forskarskulen vorte utvida til heile 15 partnarinstitusjonar, og i mars 2024 vart namnet også endra til *The Nordic Graduate School of Educational Research (Den nordiske forskerskolen for Utdanningsforskning)*.

Oppfølging av førre års ph.d.-utdanningsmelding og eventuelle tiltak

Fakultetet og forskarskulane har hatt kursaktivitetar i ph.d.-utdanninga om lag som vanleg i 2023, men både opptakstal og talet på disputasar gjekk ned frå året før. Når det gjeld opptakstal vil fakultetet følgja utviklinga tett framover, særleg i lys av den utfordrande økonomiske situasjonen ved fakultetet og bortfallet av øyremerka rekrutteringsstillingar. Emneevalueringar er teke i bruk for alle ph.d.-kurs frå 2023, og fakultetet og programstyret har utarbeidd planar for alle evalueringsordningar i ph.d.-programmet. Fakultetet sitt obligatoriske kurs «Forskningsdesign, metode, etikk og vitskapsteori (PS901)» er revidert etter at emneansvarleg har gjort tilpassingar, og det omfattande kurset får gode evalueringar. Fakultetsstyret gjorde ei justering av utvalsstrukturen på forskningssida frå 2023, og det nye ph.d.-programstyret har gjennom året arbeidd godt med forskarutdanningsspørsmål og koordinering av forskarskulane si verksemd. Ein utfordrande økonomisk situasjon for fakultetet har gjort arbeidet krevjande, m.a. når det gjeld viktige saker som vidareføring av professor II-stillingar i ph.d.-utdanninga, ressursar til organisering av rettleiaropplæring og kursavviklinga. Evalueringar av opplæringsdelen og førebuingar til programevaluering våren 2025 vert viktige saker for programutvalet i 2024.

Nøkkeltal: Opptak, gjennomstrøyming, disputasar, underkjenningar, mindre omarbeidingar og fråfall – skildring av situasjonen og eventuelle tiltak for å betra desse parametrane

Fakultetet tok opp 22 nye kandidatar til ph.d.-utdanninga i 2023, litt ned frå 27 nye kandidatar i 2022. Av desse 22 har 9 ekstern arbeidsgjevar.

Når det gjeld gjennomføring i ph.d.-utdanninga syner UiB sine kontrollrapportar at kandidatane som disputerte i vårsemesteret 2023 i gjennomsnitt brukte 3,2 år før dei disputerte (nettotid, dvs. permisjonar m.m. er trekt frå). Kandidatar som disputerte i haustsemesteret brukte 2,8 år. Som sist er dette gode, men særsmå tal. Ser vi på fullføringsprosenten etter 6 år i ph.d.-utdanninga ligg denne i 2023 på 64 %. Dette er opp frå 2022 (55,56 %), men også her gjev små tal fort store utslag. Fakultetet er alt i alt nøgd med gjennomstrøyminga av kandidatar i ph.d.-programmet, og meiner at tiltak som minimum to rettleiarar, obligatorisk forskarskuletilknytning, godt organisert midtvegsevaluering og grundig handsaming av framdriftsrapporteringa på alle nivå i organisasjonen medverkar til at kandidatane fullfører.

Fakultetet hadde 13 disputasar i 2023 – nesten ei halvering frå 24 i 2022. Talet på disputasar har variert mykje dei siste åra, og heng truleg dels saman med koronapandemien. Likevel er det vanskeleg å peika på einskiltårsaker til fallet i 2023. Det kan vera tilfeldig, eller også knytt til at forlengingar no vert gjeve samla mot slutten av stipendiatperioden. Utviklinga til no i 2024 tyder på at vi vil liggja kring snittet for dei siste 5 åra.

Fakultetet hadde 1 mindre omarbeiding (jf. §11.4 i ph.d.-forskrifta) i 2023, og denne vart også underkjent seinare på året.

Det var ikkje fråfall i ph.d.-utdanninga i 2023 – ingen slutta eller vart skrivne ut av ph.d.-programmet. Når det gjeld opptak, gjennomføring, disputasar, underkjenningar og fråfall ser fakultetet det framleis slik at det er eit felles ansvar for fagmiljø, rettleiarar og administrasjon å gje ph.d.-kandidatane aktiv oppfølging i heile utdanningsløpet. Semesterregistrering, framdriftsrapportering og midtvegsevaluering er alle nyttige målepunkt for å kartleggja status for dei einskilde ph.d.-kandidatane. Fakultetet har lenge samarbeidd med forskarskulane om å gjera midtvegsevalueringa til ein viktig arena for å kvalitetssikra ph.d.-kandidatane sitt individuelle arbeid, og dei seinaste åra har fakultetet også mobilisert institutt og forskarskular ekstra gjennom forpliktande oppfølging av den årlege framdriftsrapporteringa i ph.d.-utdanninga. Institutta gjennomfører også medarbeidersamtalar med tilsette ph.d.-kandidatar, og fakultetet har delegert ansvar for tilbod om oppfølgingssamtalar for eksternt tilsette ph.d.-kandidatar til forskarskulane. Fakultetet har tett dialog med forskarskulane og programstyret om korleis dette fungerer.

Gjennomføring i ph.d.-utdanninga styrkast av at kandidatane kjenner seg inkluderte, og at dei opplever både sosialt og fagleg fellesskap. Felles aktivitetar på tvers av forskingsprosjekt og fagmiljø er viktige, og her er kandidatforeininga psykSTIP, den obligatoriske stipendiatsamlinga og samlingar i regi av forskarskulane døme på gode tiltak – i tråd med UiB sin *Handlingsplan for ph.d.-utdanninga*.

Kandidatane sine bidrag til forskinga ved fakultetet

Alle ph.d.-kandidatar ved Det psykologiske fakultet er knytt til forskingsgrupper og forskarskular ved fakultetet gjennom sin hovudrettleiar. Dette er viktig for å integrera og inkludera kandidatane i fagmiljøa, og fakultetet ser på ph.d.-kandidatane som ein viktig del av forskinga som vert gjennomført.

Fakultetet har over lang tid gjort eit medvite val om å støtta større strategiske forskningssatsingar og søknadar om eksternt finansiering med øyremerka stipendiatstillingar som eigenandel. Slik er ph.d.-kandidatane viktige for å byggja opp ny kompetanse og nye fagmiljø. Det psykologiske fakultet forvaltar også særlege stipendiatressursar øyremerkt integrert dobbelkompetanseutdanning i psykologi (DK). DK er særskild viktig for rekruttering av klinisk forskingskompetanse både til universitetsstillingar og for stillingar i spesialisthelsetenesta. Desse spissa utdanningsstillingane har difor tradisjonelt vore innretta mot spesialisthelsetenesta i helseføretak i Helse Vest, men fakultetet har også DK-stipendiatstillingar i samarbeid med Bergen kommune – ei viktig strategisk samarbeidssatsing i tråd med både nasjonale og lokale strategiar (som t.d. *HelseOmsorg21* og Alrek helseklynge).

Fakultetet har også fleire samarbeidsavtalar om både nærings-ph.d. og offentleg-ph.d. Slike ph.d.-prosjekt er viktige for samfunnskontakt når det gjeld forskinga ved fakultetet.

Fakultetet har samarbeidsavtalar som også inkluderer ph.d.-utdanning med alle helseføretaka i Helse Vest, og kring halvta av ph.d.-kandidatane i ph.d.-programmet er eksternt finansierte. Fakultetet har såleis eit stort, eksternt forskningssamarbeid, der ph.d.-kandidatane er ein viktig del.

Fleire av fagmiljøa ved fakultetet har også ein internasjonal profil, og det er eit stort innslag av utanlandske ph.d.-kandidatar (kring 30 %). Dette gjev nye impulsar og nettverk som er stimulerande for fagmiljøa. Fleire fagmiljø lyser ut stipendiatstillingar internasjonalt for å få tak i best mogleg kompetanse.

Fakultetet har gjennom fleire år nytta professor II-ordninga som ein viktig bindelekk mellom ph.d.-utdanninga og forskingsverksemda i fakultetet sine fagmiljø. Kvar forskarskule har hatt ein slik ressurs tilgjengeleg, og ordninga har auka både undervisningskapasitet og det faglege nivået i heile ph.d.-utdanninga. Ordninga har også fremja internasjonaliseringa ved fakultetet, og medverka til høg internasjonal kvalitet i forskingsnettverka, kanskje særleg for ph.d.-kandidatane. Grunna den vanskelege økonomiske situasjonen for fakultetet vart professor II-ordninga diverre avvika i 2023, og dette er eit tap for ph.d.-utdanninga ved fakultetet – noko forskarskulane ved fakultetet også har gjeve tydeleg uttrykk for gjennom si rapportering til fakultetet.

Fakultetet sitt systematiske kvalitetsarbeid

Størstedelen av fakultetet sitt systematiske kvalitetsarbeid i ph.d.-utdanninga er knytt til arbeidet med framdriftsrapportering, midtvegsevalueringar – og den siste tida også gjennom innføringa av ulike evalueringsordningar i ph.d.-programmet.

Ved Det psykologiske fakultet har grunneiningane ansvar for den første oppfølginga av den årlege framdriftsrapporteringa, og skal få oversikt over og følgja opp evt. ynskjer om samtalar, manglande rapporteringar, forseinkingar og utfordringar som vert rapporterte. Forskingsseksjonen held så møter med kvart einskilt grunneining og forskarskule om framdriftsrapporteringa, før den endelege oppfølginga av kandidatar og rettleiarar skjer i felles møte med programstyret for ph.d.-utdanninga og FFU. Forskingsseksjonen følgjer så opp avtalte tiltak for einskiltkandidatar i samarbeid med grunneiningane og forskarskule. Arbeidet med framdriftsrapporteringa har funne si form, og er frå ein administrativ ståstad kanskje det viktigaste utgangspunktet for oppfølging i ph.d.-utdanninga for den einskilde kandidaten. Tilgang på alle rapportar i god tid er såleis særskilt viktig.

Obligatorisk midtvegsevaluering er delegert til forskarskulane ved fakultetet, og vert normalt gjennomført i kandidaten sitt 4. semester. Deltakarar er ph.d.-kandidat og rettleiar, representant frå grunneining/forscarskule og ein midtvegsevalueringskomité som skal bestå av minst ein fagperson frå eige fagmiljø/forskningsgruppe og minst ein fagperson frå anna fagmiljø/anna forskningsgruppe. Kandidaten sender inn relevante dokument, i tråd med retningslinjer frå grunneining/forscarskule. Dette kan vera prosjektskildding ved opptak, artiklar/artikkelutkast og eigenrapportert oversikt over gjennomførte kurs/seminar og formidlingsaktivitetar. Relevante dokument og opplysningar sendast komiteen i god tid før evalueringa. Sjølve midtvegsevalueringa skjer ved at kandidaten gjev ei munnleg oppsummering av eige prosjekt, progresjon og gjennomført forskarutdanning. Kandidaten skal gje si eiga vurdering av risikofaktorar og gjera greie for vidare arbeid med forskingsprosjektet. Komiteen skal gje kandidaten ei fagleg vurdering av prosjektet og tilrådingar for kandidaten sitt vidare arbeid. I vurderinga skal det særleg leggjast vekt på å drøfta tilhøve som kan styrka fagleg kvalitet, redusera utryggleik og avdekka risiko som kan medføra fare for forseinka eller manglande gjennomføring av ph.d.-utdanninga, slik at utdanninga kan gjennomførast innan normert tidsramme. Evalueringa skal ha form av ein konstruktiv fagleg dialog, der målet er å gje tydelege råd for vidare arbeid med ph.d.-prosjektet. Minst 30 minutt skal setjast av til kandidaten sin gjennomgang, og det må i tillegg setjast av nok tid til kommentarar, oppfølgingsspørsmål og diskusjonar. Evalueringa skal leia til en konklusjon GODKJENT eller IKKJE GODKJENT, ut frå komiteen si vurdering. Godkjente midtvegsevalueringar registrerast i FS. Ikkje-godkjente midtvegsevalueringar skal resultera i ein oppfølgingsplan utforma av kandidat, rettleiarar og institutt, og med ny midtvegsevaluering påfølgjande semester. I alt vart det gjennomført 19 midtvegsevalueringar ved Det psykologiske fakultet i 2023, og alle desse vart godkjente.

Medarbeidarsamtalar for UiB-tilsette ph.d.-kandidatar og tilbod om oppfølgingssamtalar for eksternt tilsette ph.d.-kandidatar er ein viktig del av det nære kvalitetsarbeidet for den einskilde kandidaten og fagmiljøa ved institutt og forskarskular. Fakultetet meiner dette styrkar både organisasjonen og den einskilde ph.d.-kandidaten, og bør prioriterast høgt i kvalitetsarbeidet.

Når det gjeld opplæringsdelen i ph.d.-utdanninga opplever fakultetet at både sjølve programskilddinga, og eit detaljert dokument med skildding av krava i denne, set gode rammer for forskaropplæringa. Opplæringsdelen skal evaluerast av programstyret våren 2024 og denne gjennomgangen vert eit viktig grunnlag for programevalueringa i 2025. Fakultetet nyttar etter måten store ressursar på den obligatoriske delen av opplæringsdelen. Fakultetet sitt omfattande obligatoriske ph.d.-kurs på 8 ECTS om forskingsdesign, metodar, etikk og vitskapsfilosofi (PS901) går årleg i vårsemesteret over 10 dagar, og får gode evalueringar. Den årlege stipendiatsamlinga (PS902) for nye ph.d.-kandidatar og rettleiarar på Solstrand i haustsemesteret og gjev også ein verdifull fagleg og sosial introduksjon til ph.d.-utdanninga ved fakultetet. Arrangementsansvaret går på omgang mellom forskarskulane, og PS902 får også positive evalueringar.

Forscarskulane skal også sikra eit godt og tenleg kurstilbod gjennom sine bidrag til den valfrie delen av opplæringsdelen. Dei 4 forskarskulane tilknytt fakultetet utviklar og kvalitetssikrar alle ph.d.-emne

som kvart semester vert godkjente av programstyret, og dei administrerer i tillegg meir uregelmessige *ad hoc*-emne som t.d. kan dukka opp via gjesteførelesarar eller ved at kandidatane t.d. etterspør særskilte *transferable skills*-kurs. Det er god aktivitet og fleire kurs kvart semester ved alle forskarskulane. I 2023 tilbydde forskarskulane tilknytt fakultetet i alt 28 ulike kurs for ph.d.-kandidatane. 12 av desse kursa vart arrangerte av forskarskulen WNGER II, dei fleste med både deltakarar og lærekrefter frå fleire av samarbeidsinstitusjonane. Nokre av desse kursa vart også arrangert fleire gonger gjennom året.

Som oppfølging av UiB sitt arbeid med *Kvalitetssikringssystemet for ph.d.-utdanninga* har fakultetet, programstyret og forskarskulane både i 2023 og i 2024 eit stort fokus på evalueringsordningane i ph.d.-utdanninga. Emneevalueringar er på plass for alle kurs og opplæringsdelen skal som nemnt eigenevaluerast av programstyret våren 2024. Fakultetet legg opp til programevaluering våren 2025, og mandat og oppnemning av ekstern evalueringskomité skal på plass i løpet av hausten 2024. I samband med desse førebuingane vil programstyret også gjennomføra ei eigenevaluering som gjeld reglane om akkreditering i Studiekvalitet- og Studietilsynsforskriftene.

Andre forhold: Om rettleiaropplæringa ved fakultetet

Sjølv om program for universitetspedagogikk ved UiB (UPED) er tilknytt Institutt for pedagogikk (IPED) ved fakultetet, har fakultetet heller få eigne, organiserte tilbod når det gjeld formalisert opplæring av ph.d.-rettleiarar. Gjennomgang av Kandidatundersøkingane frå 2017 og framover syner at rettleiarane ved fakultetet får gode skotsmål, men også at ph.d.-kandidatane meiner det også finst eit forbettringspotensiale – særleg når det gjeld nettverksbygging, karriererådgjeving og konflikthandtering. Som oppfølging av UiB sin *Handlingsplan for forskarutdanninga* vedtok fakultetet i 2018 at forskarskulane skal ha rullerande ansvar for gjennomføring av eit årleg seminar for rettleiarar ved fakultetet. Seminaret vart arrangert av forskarskulen CDP hausten 2023 med todelt tema: *Karriereveiledning og Utfordrende situasjoner i veilederrollen*. Seminaret hadde 25-30 deltakarar og var særskilt vellukka.

Fakultetet ser rettleiaropplæring som ein naturleg del av det systematiske kvalitetsarbeidet med ph.d.-utdanninga, og vil gjerne utvida tilbodet til ph.d.-rettleiarar. Diverre har den noverande økonomiske situasjonen for fakultetet gjort at rettleiarseminaret no berre kan arrangerast annakvart år, neste gong i 2025. Forskarskulane har likevel årlege aktivitetar retta mot rettleiarane. WNGER II har utvikla kurs for rettleiaropplæring med stor breidde i sitt nettverk, og rettleiarar frå dei andre forskarskulane ved fakultetet får også raust tilbod om å vera med her. Forskarskulen GHIG har også årleg samling for sine rettleiarar. Fakultetet vurderer framleis å innføra obligatorisk e-læringskurs for nyoppnemnte ph.d.-rettleiarar i 2024, men då i tett samråd med programstyre og forskarskulane.

Ph.d.- utdanningsmelding 2023

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Oppfølging av foregående års ph.d.-utdanningsmelding og eventuelle tiltak som har blitt gjennomført.

Styrke gjennomføringsgraden

SV-fakultetet er ikke tilfreds med at kun 63% av våre kandidater, tatt opp i perioden 2011-2017, disputerte innen seks år. Tabellen *Gjennomføring 6 år etter opptak*, viser andelen og antall kandidater tatt opp i perioden 2011-2017 som har disputert innen seks år. Det er store ulikheter internt på fakultetet, fra Institutt for økonomi, der 95% av kandidatene disputert innen seks år til Institutt for politikk og forvaltning og Sosiologisk institutt, med hhv. 48% og 44% disputerte kandidater i perioden. Prosentene i parentes viser bedring eller forverring fra året før.

Tabell 1, Gjennomføring 6 år etter opptak, instituttfordelt.

Andel og antall som oppfyller 6-års målet for kull 2011 til 2017, rapporteringsår 2017-2023

Institutt	Andel (endring)	Antall kandidater som har disputert innen 6 år (antall totalt tatt opp i perioden)
Institutt for økonomi	95 % (-5%)	19 (20)
Institutt for sammenliknende politikk	72 % (+8%)	13 (18)
Institutt for informasjon- og medievitenskap	64 % (+6%)	21 (33)
Institutt for geografi	63 % (-1%)	26 (41)
Institutt for sosialantropologi	56 % (-2%)	15 (27)
Institutt for politikk og forvaltning	48 % (-2%)	10 (21)
Sosiologisk institutt	44 % (+1%)	7 (16)
Snitt for fakultetet	63 % (+1%)	111 (176)

Kilde: Tableau og Felles studentsystem

I tillegg til forsinket gjennomføring har fakultetet over år hatt et høyere frafall enn ønskelig. I 2023 ble 9 av kandidatene skrevet ut av programmet. 8 av disse var markant på overtid og 1 sluttet under aktiv finansiering.

I ph.d.-utdanningsmeldingen for 2023 trekker instituttene fram flere gode tiltak som er igangsatt for å bedre gjennomføring og minske frafall:

1. «Shut up and write»-seanser fremmer både sosialt miljø og fremdrift.
2. «Midtveisworkshop» for å presentere essay i vitenskapsteori og få tilbakemelding fra andre der samtlige deltakere fikk godkjent sitt essay i etterkant.
3. Fellesseminarer for stipendiater to ganger i året fremmer både sosialt miljø og fremdrift.
4. Sluttseminar som en sikkerhetsinstans for at kandidatene leverer avhandlinger som godkjennes.
5. Aktiv deltakelse i forskergruppene er viktig for faglig oppfølging, oppdatering og dialog.
6. Oppfordre til å møte til veiledning selv ved lav fremdrift bidrar til at progresjonen bedres.

Våren 2024 arrangerte fakultetet et veilederseminar med gjennomføring som tema. I tillegg planlegges en større undersøkelse av årsakene til at ph.d.-kandidater blir forsinket eller slutter underveis i løpet.

Utvikle kombinerte ph.d.- og master emner

Det samfunnsvitenskapelige fakultet har som mål å tilby et mer fullstendig og variert kurstilbud for hele opplæringsdelen av ph.d.-graden. Internasjonalisering er viktig, og vi vil fortsatt oppfordre våre kandidater til å ta relevante kurs ved andre institusjoner og legge til rette for det. Samtidig ønsker vi, som et forskningsintensivt fakultet, at våre kandidater skal ha gode alternativer internt for alle elementene i opplæringsdelen og at vårt kurstilbud er attraktivt også for ph.d.-kandidater utenfra. Et virkemiddel for å få dette til er utlysning av midler til fagmiljøene som vil utvikle kombinerte master- og ph.d.-kurs. Slike kurs kan utvikles på to måter. Enten ved at faste eller ad-hoc masterkurs får et ph.d.-tillegg, eller ved at det utvikles nye kombinerte master- og ph.d.-kurs. Programstyret skal senere i mai behandle hele 6 søknader om støtte som fakultetet mottok til utlysningen.

Opptak, gjennomføring, disputaser, underkjenninger, mindre omarbeiding og frafall

I 2023 tok fakultetet opp 28 nye ph.d.-kandidater. Dette er på linje med de siste tre årene.

Figur 1, Opptak av nye ph.d.-kandidater, 2010 til 2023

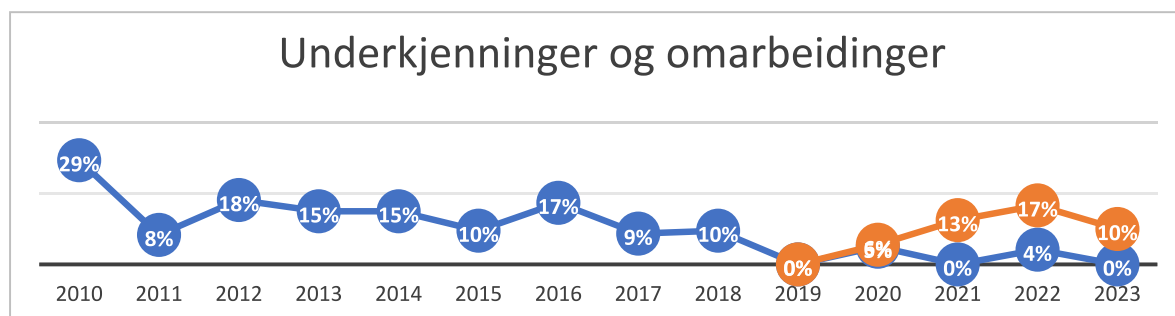
Kilde: Felles studentsystem

I 2020 var opptaket av eksterne kandidater svært viktig for et godt opptakstill. Andelen kandidater med ekstern arbeidsgiver nådde da en topp på 46 %. I 2021, 2022 og 2023 utgjør opptaket av interne kandidater hele hhv. 93, 80 og 82 % av det totale opptaket. En viktig årsak til den store andelen interne er mange stillinger knyttet til ekstern finansierte forskningsprosjekter samtidig som en avtale om opptak av eksterne kandidater fra Høyskolen Kristiania har gått ut.

Fakultetet hadde 22 disputaser i 2023. Til sammenligning ble 22 disputaser gjennomført i 2022 og 23 disputaser i 2021. Antall disputaser har vist seg å være svært stabilt over mange år.

Fakultetet er fortsatt gode tall knyttet til underkjente avhandlinger. I 2023 ble ingen avhandlinger underkjent mot én i 2022. De siste fem årene har det i snitt vært under 1 underkjenning årlig. Snittet de siste 10 årene er 7 % underkjenninger blant de bedømte avhandlingene. Fakultetet observerer at fra ordningen med mindre omarbeidinger ble innført i 2019 har disse vedtakene nærmest erstattet vedtak om underkjenning. Totalt 10 kandidater har fått vedtak om mindre omarbeiding i løpet av femårsperioden. I 2023 fikk to kandidater vedtak om mindre omarbeiding.

Figur 3, Underkjenninger og omarbeidinger, 2010 til 2023.

Kilde: Felles studentsystem

Kandidatenes bidrag til forskningen ved fakultetet

Ved ansettelse og opptak av kandidater arbeider fakultetet for både å styrke eksisterende forskningsfelt og styre ressurser mot nye forskningsområder. I tillegg er karakternivået, solid metodekompetanse, sterk og realistisk prosjektskisse og motivasjon høyt vektlagt. Fakultetet mener det er viktig med en viss andel åpne stipendiatstillinger som fremmer faglig nyskaping og fornyelse gjennom fritt genererte forskningsideer. Fakultetet har derfor prioritert stipendiatstillinger høyt og ligger betydelig over måltallet fra UiB. Den stramme økonomiske situasjonen fakultetet nå er i kan imidlertid skape utfordringer når det gjelder tildeling av nye stipendiatstillinger over grunnbevilgningen de neste årene.

Ph.d.-kandidatene har et vesentlig bidrag hva angår faglig publisering i godt renommerte tidsskrifter på internasjonalt nivå og bidrar i likhet med staben for øvrig til presentasjon av forskning internt og eksternt.

Ph.d.-kandidatene jobber med avhandlinger som er nyskapende, og som tangerer den etablerte forskningen til våre vitenskapelige ansatte. Samtidig utfører flere ph.d.-kandidater forskning som også går ut over allerede etablerte tematikker, og med det utvider forskningshorisonten til instituttene

Fakultetet vurderer at stipendiatstillinger knyttet til eksternfinansierte prosjekter vil bli stadig viktigere i årene framover og legger et betydelig arbeid ned i å fremme BOA-aktivitet som kan gi nye stillinger.

Fakultetenes systematiske kvalitetsarbeid

1. Oppfølgingen av fremdriftsrapporter

De årlige fremdriftsrapportene gjennomgås på både institutt- og fakultetsnivå.

Det er instituttene som har hovedansvaret for gjennomgang og oppfølging av rapportene. Instituttene bruker fremdriftsrapportene til å få oversikt over status for egne kandidater og følger opp enkeltkandidater og veiledere der det er behov for dette, og de rapporterer at fremdriftsrapportene er et nyttig verktøy.

På fakultetsnivå følges kandidater opp med hensyn til behov for utvidet studierett eller eventuelt utskriving. Denne oppfølgingen gjøres i samråd med instituttene. I tillegg vil kandidater som ønsker samtale med koordinator bli invitert til et møte. Fakultetet utarbeider også statistikk med grunnlag i rapportene.

2. Midtveisevaluering

Fakultetet har et etablert system for gjennomføringen av midtveisevalueringen, som normalt sett avholdes midt i ph.d.-løpet, og senest ett år før utløpet av avtaleperioden.

Erfaringene med midtveisevalueringen som fast prosedyre er gode. Særlig melder de instituttene som benytter ekstern fagperson i komitéen at dette er svært nyttig for både kandidatene og veilederne.

Midtveisevalueringen lykkes i å være både en arena for å avdekke eventuelle problemer med progresjonen og for å sikre kvalitet i ph.d.-prosjektene. Fakultetet har ikke detaljstyrt hvordan midtveisevalueringen skal foregå. Tanken bak dette er at instituttene kan utvikle noe ulike praksiser ut fra hva de erfarer som en nyttig gjennomgang.

3. Gjennomføring av medarbeider- eller oppfølgingssamtaler med ph.d.-kandidatene ut over ordinær veiledning

Årlige medarbeidersamtaler med stipendiatene er en etablert praksis. Det er ikke alle kandidatene som deltar på medarbeidersamtale, men alle skal få tilbudet. Fast praksis med årlige samtaler med ph.d.-kandidater ansatt ved andre institusjoner er nedfelt i vår programbeskrivelse, men fortsatt ikke etablert ved alle instituttene.

4. Opplæringsdelen:

Opplæringsdelen ved Det samfunnsvitenskapelige fakultet har en fleksibel struktur med mye valgfrihet for hver enkelt kandidat. Dette er nødvendig i og med at ph.d. prosjektene er svært spesialiserte, og kandidatene oppfordres til å finne relevante metode- og teori-kurs. Kandidatene kan ta eksterne ph.d.-kurs ved andre norske eller utenlandske institusjoner som tilbyr kurs som instituttet kan godkjenne. Fakultetet opplever dette som en styrke fordi det å ta kurs utenfor UiB også kan brukes til å bygge nettverk, få internasjonale kontakter og nye idéer. Samtidig ønsker vi å ha et godt tilbud av ph.d.-kurs som kan tilbys både egne og eksterne studenter.

Vi har i dag en rekke spesialiserte teori- og metodekurs, ofte tilknyttet eksternfinansierte prosjekter. De fleste tilbys én gang, mens noen tilbys årlig eller med ujevne mellomrom. I 2023 har fakultetet lyst ut midler til utvikling av kombinerte master- og ph.d.-kurs.

Kun ett emne er obligatorisk for alle (vitenskapsteori og etikk, 10 studiepoeng). Øvrige emner kan velges så lenge de kan inngå og oppfylle kravene til følgende struktur, og samlet sett utgjøre minst 30 studiepoeng.

Opplæringsdelen skal tematiseres allerede på oppstartsmøtet kandidaten har på sitt institutt. Videre drøftes emneporteføljen for den enkelte mellom veileder og kandidat med sikte på en best mulig opplæring, og valg av kurs avklares på forhånd med faglig ansvarlig for forskerutdanningen ved instituttet kandidaten er tilknyttet.

Evalueringsdelen av rammene for opplæringsdelen og emneporteføljen planlegges gjennomført sammen med programevalueringen av ph.d.-programmet. Evalueringen er planlagt høsten 2024 og våren 2025.

5. Progamevaluering

Progamevalueringen er påbegynt med en intern komité som skal vurdere læringsutbytte og om programmet oppfyller forutsetningene i Studiekvalitetsforskriften og Studietilsynsforskriften. De skal i tillegg komme med forslag til mandag for den eksterne komitéen. Den interne komitéen vil fullføre sitt arbeid tidlig høst 2024. Deretter vil en ekstern komité oppnevnes sen høst 2024. Den eksterne komitéen vil ha frist til å fullføre sitt arbeid i løpet av vårsemesteret 2025. Høsten 2025 vil fakultetet utarbeide en plan for hvordan komitéens rapport skal følges opp. Programstyret involveres i de ulike stegene av progamevalueringen.

Ph.d.- utdanningsmeldingen 2023

En overordnet vurdering av Ph.d.-utdanningen ved Fakultet for kunst, musikk og design

INNLEDNING

Fakultet for kunst, musikk og design (KMD) rommer kunstnerisk utviklingsarbeid og vitenskapelig forskning. Kunstnerisk utviklingsarbeid (KU) inkluderer samtidskunst, design og utøvende og skapende musikk. Vitenskapelig forskning er innen feltene musikkterapi, musikkvitenskap og musikkpedagogikk. Forskerutdanningen er en viktig del av KMDs strategi 2023-2027. Særlig følgende punkter er relevante:

KMD skal

- verne om den akademiske friheten i både kunstnerisk og vitenskapelig forskning og formidling
- være ledende i internasjonale miljøer for kunstnerisk utviklingsarbeid, og forskning i musikkterapi, musikkvitenskap og kunstfaglig pedagogikk
- styrke samfunnsrelevant forskning og innovasjon i kunst, musikk og design
- styrke offentliggjøring og publisering av fagfellevurdert forskning
- forankre forskerutdanningen i sterke og konsoliderte fagmiljøer med god veilederkompetanse
- bidra til gode karrieremuligheter for våre unge forskere

ORGANISERING

Forskerutdanningen ved KMD administreres etter tre ph.d.-forskrifter: KMDs ph.d.-program i kunstnerisk utviklingsarbeid¹, Forskrift for graden philosophiae doctor (ph.d.) ved Universitetet i Bergen² og Forskrift for graden doctor philosophiae ved Universitetet i Bergen³.

KMDs ph.d.-program i kunstnerisk utviklingsarbeid (heretter KU) ble opprettet 27. september 2018. KMDs Utvalg for Forskning og forskerutdanning (UFF) er programstyre. Utvalget er sammensatt av tre representanter ansatt på grunnlag av kunstnerisk kompetanse, en representant ansatt på grunnlag av vitenskapelig stilling, en vitenskapelig stipendiat og en stipendiat knyttet til fakultetets ph.d.-program i KU. Visedekan for forskning leder utvalget og er programleder for ph.d.-programmet. Fakultetets ph.d.-koordinator er sekretær for saker som angår ph.d.-programmet.

Stipendiater ansettes på instituttene og tas direkte opp i ph.d.-programmet, eller ansettes ved institusjoner KMD samarbeider med, og tas deretter opp på fakultetets program. Ettersom fakultetene ikke har mulighet for å ha mer enn ett ph.d.-program, er det inngått en samarbeidsavtale med Det humanistiske fakultet (HF) om opptak til deres program av vitenskapelige stipendiater ved Griegakademiet.⁴ Visedekan for forskning ved KMD er fast observatør i HFs Forsker- og forskerutdanningsutvalg, som er programstyre for HFs ph.d.-program.

---

¹ [Forskrift for graden philosophiae doctor \(ph.d.\) i kunstnerisk utviklingsarbeid ved Universitetet i Bergen - Lovdata](#) og [Programbeskrivelse for ph.d.-program i kunstnerisk utviklingsarbeid](#)

² [Forskrift for graden philosophiae doctor \(ph.d.\) ved Universitetet i Bergen](#)

³ [Forskrift for graden doctor philosophiae \(dr.philos.\) ved Universitetet i Bergen](#)

⁴ [Programbeskrivelse for ph.d.-program ved Det humanistiske fakultet, Universitetet i Bergen](#)

OPPFØLGING AV FOREGÅENDE ÅRS PH.D.-UTDANNINGSMELDING

I KMDs Ph.d.-utdanningsmeldinger for 2020 til 2022 redegjøres for flere tiltak for å møte utfordringer med gjennomstrømmning:

Fremdriftsrapporter

Fremdriftsrapporteringen fungerer og anvendes systematisk i kvalitetsarbeidet ved fakultetet. Rapportmalen for ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid ved KMD er kort, men med spørsmål som krever omfattende fritekstsvar. Fakultetet ønsker å samkjøre malen så langt det lar seg gjøre mot den som benyttes for vitenskapelig ph.d. ved UiB til bruk ved neste rapportering.

Utvikle systemer for oppfølging av kandidater som søker om sluttbedømmelse

Obligatorisk sluttseminar ble innført oktober 2022 for alle stipendiater i KMDs program, fungerer bra og får positive tilbakemeldinger fra stipendiater og veiledere. Programledelsen ser at det ikke alltid er en klar sammenheng mellom innhold i rapport og eventuell konklusjon om behov for oppfølgingsmøte. Retningslinjene er oppdatert, og det kreves nå at rapporten spesifiserer hvorvidt det skal avholdes oppfølgingsmøte.

Veilederopplæring

KMD har i revidert programbeskrivelse av 27.06.2023 formalisert krav om at 10% av veiledningsressursen skal settes av til obligatorisk opplæring. KMD avholdt 5 veilederseminarer i 2023. Seminarene videreføres i 2024. Se tidligere års utdanningsmeldinger om sammensetning av seminarene. Det føres oppmøte og veiledere som ikke har deltatt blir fulgt opp. Nasjonal forskerskole i kunstnerisk utviklingsarbeid (HK-dir) jobber med å utvikle et nasjonalt tilbud for veiledere. Dette vil erstatte deler av KMDs lokale opplæring, mens andre deler vil bli erstattet av et e-læringskurs, som er under utvikling ved KMD. Fakultetet vil imidlertid beholde noen jevnlig treff for alle fakultetets veiledere for å bidra til miljøskaping og kontinuerlig erfaringsutveksling.

Revisjon av programbeskrivelse

KMDs fakultetsstyre godkjente revidert programbeskrivelse 15.06.2023. De viktigste endringene er:

- Effektivisering av språk, bruk av kulepunkter
- Korrigeringer for å justere mot UiBs revisjon av forskrift fra januar 2023
- Nytt delkapittel om *Midtveisevaluering*
- Nytt delkapittel om obligatorisk *Sluttseminar*
- Nytt delkapittel om *Errata*
- Nytt delkapittel om *Offentliggjøring og arkivering* med tydeligere formulerte krav. *Research Catalogue* defineres som standard plattform for publisering og samlet arkivering av ph.d.-resultatet
- Krav om at bedømmelseskomite skal få tilsendt prosjektbeskrivelse er fjernet

ANDRE TILTAK FOR Å BEDRE GJENNOMSTRØMMINGEN

- Endring i skjema «Forslag til medlemmer av bedømmelseskomite»: «The form should normally be submitted to the faculty no later than four weeks after the faculty's approval of the candidate's application for assessment of the PhD result.»
- Innført felles utlysning av ph.d.-stillinger og opptak av kandidater
- Samarbeidsavtale med UiT: KMD har et tett samarbeid med UiT for å etablere gode rutiner for samarbeid og inkludering av kandidatene i ph.d.-programmet, og det er

avsatt kvartalsvise møtetidspunkt for dette. Arbeidet med å få på plass en avtale om fordeling av kostnader og resultatmidler mellom gradsgivende institusjon og vertsinstitusjon startet høsten 2022 og forventes ferdigstilt våren 2024.

- Studieadministrasjonen la grunnstrukturen for en digital håndbok for ph.d.-programmet i KU som ble publisert i januar 2024 og som blir videreutviklet og oversatt til engelsk i løpet av våren 2024.

STATUS

- Antall stipendiater pr. 31.12.23 ved KMD: **36**, hvorav **8** vitenskapelige og **28** i KMDs ph.d.-program i KU.
- Antall eksternt finansierte årsverk: **2** vitenskapelige (begge Høgskolen i Volda), **9,5** i KU (3,5 BOA og 6 fra UiT).
- Antall disputaser: **7**, to vitenskapelige, fem i KU
- Underkjenninger: Ingen
- Opptak: KMD tok opp **5** KU-stipendiater og 2 vitenskapelige stipendiater i 2023. 5 av stipendiatene ble tatt opp på Griegakamiet hvorav 2 vitenskapelige. De 2 siste KU-stipendiatene ble tatt opp på Kunstakademiet. 2 av 7 stipendiater KMD er BOA-finansiert (å 75 %) og 2 er finansiert ved UiT. Det ble tatt opp 7 stipendiater også i 2022.
- Frafall: Det er ingen frafall i 2023.
- Gjennomstrømmingen har vært som forventet med 5 avlagte doktorgrader i KU som gir budsjettmessig uttelling i 2025. Det ble sendt 6 forlengelsesbrev til 3 ulike stipendiater ved KMD i 2023. Av 6 forlengelser var 4 rettighetsbasert fravær, 1 relatert til korona, og 1 grunnet ferie i forlengelsesperioden.

KORONAPANDEMIENS PÅVIRKNING

Vi forventer fortsatt å få inn flere søknader om forlengelse fra kandidater ansatt før 1.1.2021 som nå er i avslutningsfasen, og som i noen grad har blitt forsinket grunnet Koronapandemien.

KANDIDATENES BIDRAG TIL FORSKNINGEN

- graden av nyskapende forskning
  - Enhetene rapporterer at kandidatene viser høy grad av nyskaping bl.a. innen bruk av teknologi, utvikling av nye instrumenter og metoder og innen presentasjonsformer.
- hvordan kandidatene utfyller allerede eksisterende forskningsfelt
  - Etter revisjon av KMDs programbeskrivelse skal alle kandidater være tilknyttet en forskningsgruppe, et forskningsprosjekt eller et identifiserbart fagmiljø med regelmessige aktiviteter. Kandidatene både utfyller og utfordrer fakultetets fagmiljøer. Det tilstrebes en balanse mellom tilknytning til eksisterende fagmiljø og videreutvikling av kompetanse som er viktig for instituttene.
- strategiske vurderinger som gjøres ved ansettelse og opptak av kandidater
  - Enhetene ansetter stipendiater som kan styrke eksisterende fagmiljøer gjennom sine prosjekter og som kan tilknyttes instituttene i fremtiden, enten ved ansettelse eller gjennom eksternt tilknytning.

- Griegakademiet fremhever at de gjennom både vitenskapelige og kunstneriske stipendiater utforsker tematikk som berører samfunnsutfordringer som kjønn, marginalisering, bærekraft, og studenters helse.
- strategiske vurderinger rundt BOA-aktivitet og hvordan fakultetet bruker eksterntfinansierte prosjekter strategisk for å finansiere nye ph.d.-kandidater
  - KMD har flere eksterntfinansierte stipendiater og jobber langsiktig med å øke antallet eksterntfinansierte stipendiater gjennom fra ulike finansiører, som Kulturdirektoratet, (offentlig sektor-ph.d.), ERC og NFR inkludert SFF.

KVALITETSARBEID I FORSKERUTDANNINGEN

KMD følger UiBs kvalitetssystem for ph.d.-utdanningen.

- Fremdriftsrapporter: Det ble levert fremdriftsrapporter fra 25 kandidater og 27 veiledere i 2023.
- Midtveisevalueringer: Det ble gjennomført 4 midtveisevalueringer i 2023. Det ble ikke anbefalt tiltak for oppfølging i noen av evalueringene.
- Medarbeidersamtaler: Alle tre institutter ved KMD gjennomførte medarbeidersamtaler med sine respektive kandidater våren 2023. Alle samtalene ble gjennomført av instituttleder eller forskningsleder. Kunstakademiet og Griegakademiet tilbød ikke oppfølgingssamtaler til de 6 UiT-kandidatene i 2023. Det vil bli prioritert våren 2024. Ingen av de tre instituttene har meldt behov for strategiske tiltak fra samtalene.
- Programevaluering: Seksårsevaluering av Ph.d.-programmet er gjennomført av eksternt komite og rapporten ble oversendt KMD 12.02.2024. Programstyret vedtar oppfølging 08.04.2024
- Emneportefølje og emneevaluering: KMD opprettet i 2023 to emner, hver på 1 ECTS, i anvendelse av Research Catalogue (RC), en nettbasert plattform for flermediale visninger som er svært viktig for KMDs dokumentasjon og arkivering av ph.d.-resultater og KU for øvrig. Det ble holdt 2 introduksjonskurs (RC1) á 2 dager i 2023 der både stipendiater fra KMD og andre KU institusjoner deltok. En egenevaluering av emnet planlegges gjennomført i 2024.

KANDIDATENES BIDRAG TIL FAKULTETETS FORSKNING

Utlysning av stipendiatstillinger ved KMD er basert på strategiske prioriteringer. Stipendiatene skal knyttes til en forskningsgruppe, et forskningsprosjekt eller et på annen måte identifiserbart og stabilt forskningsmiljø med regelmessige aktiviteter. Dette var forankret i KMDs handlingsplan for forskerutdanning 2017-2022 og er videre spesifisert i fakultetsstyrets vedtak i sak 67/22. Grunnenheter og fagmiljø er generelt svært positive til stipendiatenes bidrag. Deres eksperimentelle forskningsarbeid og de formelle krav som stilles til forskningsetikk, offentliggjøring og arkivering bidrar til å drive fakultetets forskning fremover og gir KMD en tydelig posisjon nasjonalt og internasjonalt. Stipendiatene deltar aktivt i instituttene og fakultetets ulike utvalg, fora og samlinger.

AVSLUTTENDE BETRAKTNINGER

KMD har de siste årene gjort mange og vesentlige grep for å forbedre ph.d.-programmet i kunstnerisk utviklingsarbeid. Dette reflekteres i seksårsevalueringen, både fakultetets

egenevaluering og den eksterne komiteens rapport. Rapporten gir flere gode råd til styrking av programmet og vil bli et viktig dokument når fakultetet i 2024 skal revidere forskrift og programbeskrivelse. I denne prosessen er kontakt med de andre ph.d.-programmene i kunstnerisk utviklingsarbeid i Norge viktig. KMD har god kontakt med de andre programmene, både gjennom Nasjonal forskerskole i kunstnerisk utviklingsarbeid, hvor KMDs Visedekan for forskning er styreleder, og gjennom årlige nasjonale seminarer KMD organiserer i samarbeid med HK-dir. I 2023 handlet seminaret om vurderingskriterier i ph.d.-programmene. I 2024 skal seminaret dreie seg om krav til offentliggjøring, tilgjengeliggjøring og arkivering.

